MASARYKOVA UNIVERZITA

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Znalecký posudek jako důkazní prostředek v medicínských sporech

Diplomová práce

DOMINIK FRYDA

Vedoucí práce: JUDr. Anna Zemandlová, Ph. D.

Katedra civilního práva procesního
Program Právo a právní věda

Brno 2024

MUNI
LAW

Bibliografický záznam

Autor:	Dominik Fryda Právnická fakulta Masarykova univerzita Katedra civilního práva procesního
Název práce:	Znalecký posudek jako důkazní prostředek v medicínských sporech
Studijní program:	Právo a právní věda
Vedoucí práce:	JUDr. Anna Zemandlová, Ph. D.
Rok:	2024
Počet stran:	82
Klíčová slova:	znalecký posudek, důkazní prostředek, medicínský spor, znalec, lékař, zdravotní péče

Bibliographic record

Author: Dominik Fryda
Faculty of Law
Masaryk University
Department of Civil Procedure

Title of Thesis: Expert Opinion as an Evidence in the Medical Disputes

Degree Programme: Law

Supervisor: JUDr. Anna Zemandlová, Ph. D.

Year: 2024

Number of Pages: 82

Keywords: expert opinion, evidence, medical disputes, expert, doctor, health care

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá použitím znaleckého posudku jako důkazního prostředku v medicínských sporech. Pro medicínské spory je velmi typické, že se v nich používají znalecké posudky, a proto budou v tomto kontextu komplexně rozebrány. Na začátku práce bude věnován prostor rozboru právní úpravy s ohledem na přijetí nového znaleckého zákona. Poté budou předestřeny problematické body této úpravy a možné návrhy na její změnu. Na to naváže analýza judikatury, která bude zaměřena na ty nejproblematičtější body, jež vyplynuly z první kapitoly. Práci zakončí vhled do německé a rakouské právní úpravy.

Abstract

This thesis deals with the use of an expert opinion as evidence in the medical disputes. The use of expert opinions is very common for medical disputes and therefore they will be here comprehensively discussed. At the beginning of the thesis, space will be devoted to the analysis of the legal regulation regarding the adoption of the New Act on Experts. Then the problematic points of this regulation and its possible modifications will be presented. This will be followed by an analysis of the case law, focusing on the most problematic points that emerged from the first chapter. Finally, an insight into German and Austrian legislation will be added.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci a téma **Znalecký posudek jako důkazní prostředek v medicínských sporech** zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Brně 26. října 2024 .....

Dominik Fryda

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucí této diplomové práce JUDr. Anně Zemandlové, Ph.D. za veškerou pomoc a rady při vypracovávání této práce. Dále bych chtěl poděkovat celé své rodině a přítelkyni za to, jak mě v této nelehké době podporovali.

Obsah

Seznam pojmů a zkratek 13

Úvod 15

1 Znalecký posudek 17

1.1 Obecná východiska ... 17

1.2 Znalec a znalecká činnost ... 20

1.3 Forma znaleckého posudku ... 22

1.4 Soukromá expertíza ... 25

1.5 Náležitosti znaleckého posudku ... 26

1.6 Hodnocení znaleckého posudku ... 32

2 Vybrané otázky české právní úpravy 37

2.1 Specifika dokazování postupu *non lege artis* ... 37

2.2 Doporučené postupy ... 44

2.3 Soukromá expertíza a její kritika ... 47

2.4 Znalecký posudek ve věcném záměru civilního řádu soudního ... 50

3 Analýza judikatury 52

3.1 Analýza judikatury z hlediska hodnocení znaleckého posudku ... 52

3.2 Analýza judikatury z hlediska rozdílu mezi skutkovým a právním posouzením ... 58

4 Komparace s jinými právními řády 66

4.1 Komparace s německým právním řádem ... 66

4.2 Komparace s rakouským právním řádem ... 69

Závěr 71

Použité zdroje 75

Seznam pojmů a zkratek

OSŘ	–	Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ZnalZ	–	Zákon č. 254/2019 Sb., Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech
SZnalZ	–	Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů
SZnalV	–	Vyhláška č. 37/1967 Sb., Vyhláška ministerstva spravedlnosti k provedení zákona o znalcích a tlumočnících
ZnalV	–	Vyhláška č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti
ZZS	–	Zákon č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů
TZ	–	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZSS	–	Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů
Metodika	–	Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku)
OZ	–	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Zpráva	–	Zpráva Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 1981, sp. zn. Cpj 161/79
ZPO	–	Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 7. Oktober 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 302) geändert worden ist

ZPOat	–	Gesetz vom 1. August 1895 über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten (Zivilprozessordnung)

Úvod

Znalecký posudek je jedním z nejfrekventovanějších důkazních prostředků v českém civilním procesu.[1]. Nicméně jeho podstata leží trochu jinde než u jiných pojmenovaných důkazních prostředků a má svoje velmi výrazná specifika. Nejen tato specifika, ale i zvláštnosti použití v medicínských sporech, proto navádějí k podrobnějšímu zkoumání tohoto důkazního prostředku v civilním procesu.

Z právního hlediska neexistuje legální definice pojmu medicínský spor. Proto pojem vyvinula spíše právní nauka a právní praxe.[2]

V tomto ohledu se tedy v celé práci budu řídit následující definicí: *„[M]edicínskoprávním sporem je třeba rozumět civilní spor, jehož předmětem je právo pacienta vůči poskytovateli zdravotních služeb na náhradu újmy na zdraví vzniklé při poskytování zdravotních služeb.“*[3]

V medicínských sporech hraje znalecký posudek velmi kritickou roli. Pro skoro každé rozhodnutí soudu bude potřeba znaleckého zkoumání. Také proto je obsahem judikatury nejvyšších soudů, kdy zejména ve vztahu k civilnímu procesu lze najít recentní judikaturu Ústavního soudu, která mění pohled na základní otázky znaleckého posudku.

K 1. 1. 2021 pak nabyl účinnosti ZnalZ, který ve svém důsledku dopadá i na procesní využití znaleckého posudku a vůbec na formální stránku znaleckého posudku.

Záměrem práce bude poskytnout analýzu postavení znaleckého posudku v kontextu medicínských sporů v civilním sporném řízení. Pro dosáhnutí tohoto záměru bude použita analytická a komparativní metoda. V analytické části půjde zejména o rozbor platné a účinné právní úpravy a analýzu judikatury vztahující se k této úpravě. Z hlediska komparativní metody půjde o porovnání s jinými, české úpravě blízkými, právními řády, zejména toho německého a rakouského.

Z výsledků analýzy a komparace dojde k identifikaci problematických bodů tuzemské úpravy s ambicí o vyjasnění, především v oblasti hodnocení znaleckého posudku.

Práce bude rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola se bude zaměřovat na obecný popis a shrnutí platné a účinné právní úpravy

---

[1] Dörfl, L. *Znalec a znalecký posudek v civilním řízení*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 2.

[2] Horvát, M. *Řešení medicínskoprávních sporů a lege artis.* Praha: Leges, 2024, s. 30.

[3] Ibidem, s. 31.

znaleckého posudku s ohledem na identifikaci sporných či nevyjasněných oblastí důležitých pro medicínské spory.

Na to bude navazovat druhá kapitola, která nastíní možná řešení či legislativní pokusy, jak upravit stávající právní úpravu.

V třetí kapitole bude následovat analýza judikatury vybraných problémů, které se nejčastěji objevují v medicínských sporech.

V neposlední řadě ve čtvrté kapitole dojde ke komparaci se zahraničními právními úpravami pro inspiraci ohledně návrhu na změnu právní úpravy.

1 Znalecký posudek

1.1 Obecná východiska

Úvodem je potřeba si znalecký posudek definovat či zařadit do hierarchie systému. Proces dokazování je upraven v části třetí hlavě druhé OSŘ. Proces dokazování směřuje k objasnění skutkových okolností věci.

Dokazování jako proces objasňování skutkového stavu je v současném sporném civilním procesu ovlivňován projednací zásadou[4]

Tomu tak však nebylo ve vývoji českého civilního procesu vždy. V totalitním zřízení Československa mezi lety 1948 až 1989, byla projednací zásada významně modifikována v tom smyslu, že sporné civilní řízení bylo ovládáno zásadou materiální pravdy, tedy ve svém důsledku se blížila zásadě vyšetřovací. Důsledkem tohoto posunu bylo to, že odpovědnost za zjištění skutkového stavu závisela především na soudu, kdy v tomto řízení mohli být účastníky i prokurátor nebo národní výbor.[5]

Po roce 1989 se upustilo od požadavku zjištění skutkového stavu ve smyslu materiální pravdy a přešlo se k zásadě formální pravdy.[6]

S rozdělováním na formální pravdu a materiální pravdu polemizuje odborná literatura, která se spíše zaměřuje na to, z jakých podkladů soud vychází při zjišťování skutkového stavu.[7]

Nicméně odborná literatura se spíše zaměřuje na odlišení koncepcí civilního procesu, a to na liberální a sociální koncepci. Liberální koncepce vznikla ve Francii a Německu. Stojí na tom základu, že strůjci zjištění skutkového stavu jsou strany řízení bez větší účasti soudu a je kladen velký důraz na ochranu individuálních práv. Na druhé straně sociální koncepce klade důraz na to, že civilní proces není pouhým prostorem pro ochranu individuálních práv, ale bere ohled na širší společenské

---

[4] Lavický, P., Dobrovolná, E., Dvořák, B. *Civilní právo procesní. Díl první.* Brno: Česká společnost pro civilní právo procesní, 2023, s. 51.

[5] Macur. J. Civilní proces a zásada projednací. *Bulletin advokacie.* 1997, č. 1, s. 17-18.

[6] Lavický, P. Vývoj a současný stav českého civilního procesu In: Lavický, P. et al. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, s. 17.

[7] Leipold, D. Potřeba důkazu, míra důkazu a důkazní břemeno v civilním procesu. In: Dobrovolná, E. (eds) *Český civilní řád soudní pro třetí milénium.* Brno: Česká společnost pro civilní právo procesní, 2022, s. 85-86.

souvislosti. Oproti tomu sociální koncepce posiluje roli soudce a omezuje svobodu stran v prokázání skutkového stavu. Pozice soudce byla posílena v tom smyslu, že mohl odmítnout provedení důkazu, pokud už byla skutečnost prokázána, a že jeho pozice pasivního soudce byla zmírněna, a získal dotazovací, vysvětlovací a poučovací povinnost s možností aktivního dokazování z vlastní iniciativy. Koncepce sociálního sporného civilního procesu se postupem času prosadila na úkor koncepce liberální.[8]

Jedním z mnoha problémů liberální koncepce by byla například situace, kdy na základě skutkového stavu vymezeného pouze stranami by nebylo možné standardně dosáhnout hmotněprávním jednáním.[9]

OSŘ stojí na demonstrativním výčtu důkazních prostředků. To znamená, že k prokázání skutkových okolností lze použít cokoli, z čeho je možné zjistit stav věci. Jako příklad neuvedeného důkazního prostředku lze zmínit fotografie nebo záznamy na nosičích.[10] .

Demonstrativní výčet důkazních prostředků je uveden v § 125 OSŘ. Jsou jimi „*výslech svědků; znalecký posudek; zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob; notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny; ohledání a výslech účastníků*“. Jak je již z výčtu patrno, znalecký posudek je výslovně uvedeným důkazním prostředkem v civilním řízení. Z tohoto vyplývá, v návaznosti na § 125, věty druhé OSŘ, že způsob provedení důkazu je určen přímo zákonem.

Závisí-li podle § 127 odst. 1 rozhodnutí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, vyžádá si odborné vyjádření. Pouze pokud je řešená věc příliš složitá, přichází na řadu znalecký posudek. Zákonodárce se zde snaží eliminovat nadměrné používání znaleckých posudků v situaci, kdy postačí „pouhé“ odborné posouzení. I zde lze najít rozdíly mezi těmito důkazními prostředky. Prvním markantním rozdílem je charakter důkazního prostředku, kdy odborné vyjádření není

[8] Lavický, P. Koncepce civilního procesu a jejich vývoj In: Lavický, P. et al. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, s. 23-34.

[9] Macur, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení.* Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 199-200.

[10] Winterová, A., Macková, A. *Civilní právo procesní. Díl první, Řízení nalézací : soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Student (Leges), 2018, s. 236.

znaleckým důkazem, ale pouhým listinným důkazem[11]. Efektivnost důkazního prostředku odborného vyjádření kritizuje Winterová, kdy zvláště preferování odborného vyjádření zákonodárcem není vhodné z hlediska individuálnosti posuzovaných věcí. V tomto ohledu zmiňuje, že tento důkazní prostředek není vhodný pro medicínské znalecké otázky. [12]

Důsledky tohoto rozdělení budou rozvedeny níže při způsobu dokazování znaleckým posudkem.

K čemu je znalecký posudek používán? Odpověď nabízí § 127 odst. 1) věta první OSŘ *„Závisí-li rozhodnutí na posouzení skutečností, k nimž je potřeba odborných znalostí (...)“.* Prvním předpokladem je tedy osvětlení skutkových okolností[13]. Závěr, že právní otázku nelze podrobit znaleckému zkoumání, vychází ze zásady *iuria novit curia* obsažené v § 121 OSŘ. Tato zásada se vztahuje na notoriety, skutečnosti známé z činnosti soudu, právní předpisy uveřejněné ve Sbírce zákonů. Jedinou výjimku z tohoto kategorického zákazu dokazování právních skutečností představuje zjišťování obsahu cizího práva, které může být zjišťováno pomocí Ministerstva spravedlnosti, nebo dokonce podrobeno znaleckému zkoumání[14]. I z tohoto důvodu je důležité důsledné odlišení skutkových a právních otázek, o kterém bude pojednáno později.

Na tomto místě se omezím pouze na konstatování důsledku rozdělení právního a skutkového posouzení[15]. *„Právní posouzení, tedy podřazení zjištěného skutkového děje pod právní pravidla, náleží výhradně soudu (NS Prz 36/67)“*[16] Na druhou stranu je důležitá otázka, co už je odbornou znalostí, kterou si soud nemůže posoudit sám, i kdyby takové znalosti

---

[11] Lavický, P. § 127 Znalecké dokazování a odborné vyjádření. In Lavický, P. et al. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 623.

[12] Winterová, A. Znalec a znalecký posudek v civilním soudním řízení. *Soudce*. 2017, č. 1, s. 8 a násl.

[13] Dörfl. *Znalec a znalecký posudek v civilním řízení,* s. 91.

[14] viz Příloha zákona č. 254/2019 Sb. o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech (Právní vztahy k cizině).

[15] viz 2.1.3. Dokazování postupu *non lege artis.*

[16] Lavický. *§ 127 Znalecké dokazování a odborné vyjádření*, s. 624.

soudce měl.[17] Odborná literatura se shoduje na tom, že oddělujícím hlediskem odborné znalosti je středoškolské všeobecné vzdělaní.[18]

Dalším odlišujícím parametrem jsou odborné znalosti potřebné k posouzení skutkového stavu. Odbornost tohoto důkazního prostředku je jedním z odlišujících specifik znaleckého posudku od ostatních důkazních prostředků, zejména výslechu svědka.

1.2 Znalec a znalecká činnost

Prvek odbornosti je zajištěn osobou znalce, který zpracovává znalecký posudek. V tomto ohledu na znalce dopadá ZnalZ. Tento znalecký zákon nabyl účinnosti v roce 2021, takže většina odborné literatury na tuto změnu nestihla zareagovat, nicméně základní zásady byly zachovány.

Podmínky pro výkon znalecké činnosti jsou uvedeny v § 5 ZnalZ. Jsou jimi: odborná způsobilost k výkonu znalecké činnosti v daném oboru a odvětví, případně specializaci; bezúhonnost; odpovídající materiálně technické zázemí a přístrojové vybavení; plná svéprávnost; neexistence správní pokuty za přestupky uvedené v zákoně nebo 5 let od zrušení oprávnění; daná osoba není v úpadku; kontaktní místo v ČR a složení slibu. Po splnění všech podmínek k výkonu znalecké činnosti může být znalec zapsán do seznamu znalců. Dohledovým orgánem v oblasti znalců je Ministerstvo spravedlnosti[19]. Výkon znalecké činnosti je možný

---

[17] Dörfl. *Znalec a znalecký posudek v civilním řízení,* s 108.

[18] srov. Dörfl. *Znalec a znalecký posudek v civilním řízení,* s. 91-92: *„Hranice odbornosti (…) bývá spatřována zpravidla tam, kde poznatky potřebné k řešení skutkové otázky přesahují všeobecné středoškolské vzdělání (…).“* a Winterová. *Znalec a znalecký posudek v civilním soudním řízení.* s. 8 a násl. „[*Hranicí je*] *nejvyšší všeobecné vzdělání (na úrovni maturity). Odbornými znalostmi v tomto pohledu tedy nejsou například běžné matematické operace, základní znalost historie nebo geografie, základy cizích světových jazyků, počítačová a finanční "gramotnost", interpretace textů z veřejně dostupných médií a podobně. Odbornými, specializovanými znalostmi jsou naopak ty, získané vysokoškolským studiem, s výjimkou práva, nebo středoškolským specializovaným studiem nebo i vyučením se řemeslu či jinou přípravou na povolání.“*

[19] Toto je jedním z rozdílů nové a staré úpravy, kdy výkon státní správy na úseku znalců se dělilo mezi Ministerstvo spravedlnosti a předsedy krajských soudů.

ve více formách, a to jako samostatný znalec, znalecká kancelář nebo znalecký ústav.

Proces zapsání do seznamu znalců je rozhodně preferovanou cestou k výkonu znalecké činnosti. Nicméně je zde i možnost výkonu znalecké činnosti *ad hoc*, kdy osoba nemusí být zapsána v seznamu znalců. V tomto případě je znalec ustanovován soudem, kdy je potřeba složení znaleckého slibu, aby výsledek jeho práce mohl být použit jako znalecký posudek.[20]

Zajímavý je rozpor autorů k otázce vyjadřování se stran k osobě znalce v podobě námitky podjatosti znalce, jak uvádím níže. Jelikož jsou na znalce kladeny velmi vysoké nároky, kdy zároveň výsledek znalecké činnosti je nezbytný pro správné rozhodnutí ve sporné věci, je na něho kladen požadavek nestrannosti. Zde lze upozornit na institut podjatosti, který je podle § 17 OSŘ obdobně užíván i na osobu znalce. Znalci jsou tedy vyloučeni z projednávání, pokud se zřetelem na jejich poměr k věci, účastníkům nebo jejich zástupcům je zde důvod k pochybnosti o jejich nepodjatosti.

Primárně by tedy o své podjatosti měli uvažovat sami znalci, tak jak je tomu u soudců, na základě obdobného použití § 15 OSŘ. V případě, že znalec sám necítí podjatost v konkrétním případě, mají strany k dispozici námitku podjatosti dle § 15a odst. 1 OSŘ.

Okamžik ustanovení znalce doznal výrazné změny po účinnosti novely zákona č. 218/2011 Sb., kterou bylo v § 127 OSŘ vypuštěna podmínka slyšení účastníků před ustanovením znalce. To zapříčinilo rozdílný přístup k vyjadřování se ke znalci.

V dostupné literatuře lze nalézt tři přístupy k vyjadřování se k podjatosti znalce.[21] Lze zde pozorovat velmi diskuzní přístup mezi soudem a účastníky řízení podle Dörfla, který zastává názor, že se diskuzí před vydáním usnesení o stanovení znalce předejde problémům v podobě podjatosti znalce nebo nedostatečně položených otázek.[22]

Lavický se ve svém komentáři spíše přiklání k zachování toho přístupu, kdy se osoba znalce předem projedná s účastníky před vydáním usnesení o ustanovení znalce. Nicméně v individuálních případech, kdy

---

[20] Lavický. *§ 127 Znalecké dokazování a odborné vyjádření*, s. 624-625.

[21] Blízká tomu je i otázka konzultace mezi soudem a stranami sporu na kladené otázky, která bude rozvedena níže.

[22] Dörfl. *Znalec a znalecký posudek v civilním řízení,* s. 112-113.

převládne zásada rychlosti a hospodárnosti řízení, lze využít postupu bez slyšení a vyjádření účastníků.[23] Podobný přístup lze nalézt i v další komentářové literatuře.[24] Podle soudcovského komentáře se má spíše akcentovat rychlost řízení v podobě zásady jediného jednání podle § 114a OSŘ, kdy by se měl znalec ustanovovat už v rámci přípravy řízení.[25] Podle Winterové bylo vypuštění ustanovení *„po slyšení účastníků"* chybné a nesprávné, zvláště z důvodu možného prodlužování sporu, tedy v rozporu se zásadou hospodárnosti. [26]

Výsledkem a jakýmsi průnikem těchto názorových směrů by tedy mohl být závěr, že soud by měl při ustanovování znalce dbát na zapojení účastníků do procesu výběru znalce, vhodně to spojit s přípravou zadání znaleckého posudku v podobě návrhu otázek, a to nejlépe již při přípravě řízení, pokud je z obsahu spisu zřejmé, že bude potřeba znaleckého zkoumání.

Podle mého názoru by z pohledu medicínských sporů bylo nejlepší, aby se osoba znalce projednala se stranami, tedy přístup Dörfla a Winterové. Z povahy sporu se budou znalci, tedy pravděpodobně sami praktikující lékaři, vyjadřovat k práci jiných lékařů. Dá se předpokládat, že znalci budou uznávanými odborníky v daném oboru či specializaci. Už jen s ohledem na to, že se tito znalci tím pádem mohli podílet na profesním vzdělávání žalovaného nebo zaměstnanců žalovaného, jak z pohledu kmenové nebo atestační zkoušky, tak při povinných stážích na akreditovaných pracovištích, bych se přikláněl spíše k povinnému vyjádření stran k osobě znalce.

1.3 Forma znaleckého posudku

Důležitou otázkou znaleckého zkoumání je forma znaleckého posudku. Ze zákona přichází v úvahu dvě formy znaleckého posudku, a to podání ve formě ústní nebo písemné. Určitou novinkou v otázce podoby

---

[23] Lavický. *§ 127 Znalecké dokazování a odborné vyjádření,* s. 625-626.

[24] Hromada, M. § 127 Znalecký posudek a odborné vyjádření In Svoboda, K. et al. *Občanský soudní řád. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2021, s 633.

[25] Jirsa, J.§ 127 In Beran, V. et al. Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář [online]. *ASPI* [cit. 21. 11. 2023]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/208/1/2

[26] Winterová. *Znalec a znalecký posudek v civilním soudním řízení*. s. 8 a násl.

znaleckého posudku přinesl nový ZnalZ, který umožnil podávat znalecké posudky též v elektronické podobě. K tomuto způsobu lze přistoupit pouze se souhlasem zadavatele. Kromě obecných náležitostí jsou na tuto podobu kladeny další náležitosti vycházející z požadavku na udržení autentického znění. ZnalZ u elektronické podoby vyžaduje, aby každé vyhotovení bylo opatřeno kvalifikovaným elektronickým podpisem, aby byl připojen certifikát pro elektronický podpis, kde je uvedeno jméno nebo název a označení znalec, znalecká kancelář nebo znalecký ústav. Zároveň musí být dokument opatřen kvalifikovaným elektronickým časovým razítkem s minimální platností 5 let. V zásadě to tedy znamená, že na znalecké posudky v elektronické podobě písemné formy jsou kladeny maximální zákonné požadavky[27], aby byla zaručena jejich autenticita a nebylo možné do nich následně zasáhnout a upravovat je.

Primárním postupem podle § 127 odst. 1 OSŘ je podání v ústní formě z formulace *„soud znalce vyslechne".* Nicméně pouhá ústní forma, tedy v reálném případě pouhé zaprotokolování, není příliš častá.[28] Toto tvrzení podporuje následující citace: *„Podá-li znalec posudek v písemné formě, což je obvyklé, (...)."*[29] Další myšlenou možností je situace, kdy postačuje pouze písemná forma posudku. K té lze přistoupit za situace, kdy *„(...) lze důvodně předpokládat, že k doplnění nebo objasnění posudku nebudou vznášeny dotazy."*[30] K tomuto obecnému závěru jsou doplněny situace, kdy nebude potřeba výslechu znalce, například provedení znaleckého posudku krevní zkouškou nebo dědičně biologickou zkouškou. Poslední myšlenou situací je písemné podání posudku s následným výslechem znalce. Dá se předpokládat, že strana, které znění znaleckého posudku nenahrává, se bude snažit výslechem znalce ještě zvrátit vyznění znaleckého posudku.

Důsledky neprovedení výslechu znalce lze ilustrovat na případě řešeném až u Ústavního soudu v nálezu Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 2399/08. Skutkový stav případu byl následovný:

---

[27] Zákon č. 297/2016 Sb., Zákon o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce.

[28] Bureš. J. § 127 Znalci a odborná vyjádření. In Drápal, l. et al. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář.* Praha : C. H. Beck, 2009, s 892.

[29] Jirsa, J.§ 127 In Beran, V. et al. *Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář* [online].

[30] Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16. 12. 1974, sp. zn. Plsf 2/74 (R 1/75).

Stěžovatel byl v pracovním poměru u společnosti OKD, a. s., kdy během výkonu práce stěžovatel uklouzl v šachtě, v důsledku čehož došlo ke zhmoždění bederní páteře. Podstatou sporu před obecnými soudy bylo to, jestli je následek způsoben pracovním úrazem, nebo degenerativním onemocněním stěžovatele. V průběhu řízení v prvním stupni a v odvolacím řízení byly předloženy celkem 4 znalecké posudky[31], kdy ani v jednom případě nedošlo k výslechu znalce, přestože si vždy znalecký posudek a k němu revizní znalecký posudek odporovaly. K vyšetření stěžovatele přistoupil pouze jediný znalec, a to znalec, který vyhotovoval znalecký posudek z iniciativy stěžovatele. Ústavní soud zrušil všechny předchozí rozhodnutí obecných soudů v neprospěch stěžovatele z důvodu, že nebyly odstraněny vzájemné rozpory mezi jednotlivými znaleckými posudky, kdy ze strany obecných soudů ani nebyla snaha tyto rozpory vyjasnit a spoléhaly se pouze na písemné závěry revizních znaleckých posudků. Tyto vady řízení způsobily porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces.

V rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 2458/2009, který má obdobné skutkové okolnosti jako v případu výše uvedené ústavní stížnosti, soud odkázal na závěry uvedené ve Zhodnocení R 1/75 a doplnil, že pokud dovolatel vznese důvodné námitky k obsahu a závěrům posudku, je namístě odstranit tyto rozpory při složité skutkové okolnosti a přikročit k výslechu znalců a nespoléhat se pouze na písemné vyhotovení.

Z těchto předestřených případů lze dovodit závěr, že důvody, pro které postačuje pouhá písemná forma, musí být posuzovány spíše restriktivně a v případech, kdy účastníci namítají rozpornost znaleckých posudků, přistoupit k výslechu znalce téměř vždy. Rozpornost či nesprávnost postupu znalce musí účastník namítnout a konkrétně zdůvodnit v čem spatřuje problém.[32]

Dílčím závěrem lze poukázat na to, že v medicínských případech lze spatřovat tendenci Ústavního soudu i Nejvyššího soudu považovat obor medicíny za natolik komplikovaný, že spolehnutí se pouze na písemné vyhotovení znaleckého posudku je nedostatečné.

---

[31] Případ byl řešen před účinností novely, která zavádí soukromou expertízu, takže stricto sensu se jednalo o 3 znalecké posudky a jeden listinný důkazní prostředek.

[32] viz rozhodovací praxe 22 senátu Nejvyššího soudu (sp zn. 22 Cdo 170/2011,sp. zn. 22 Cdo 3941/2011, sp. zn. 22 Cdo 2128/2010).

Z hlediska pouhého výslechu znalce zde lze poukázat na komentářovou literaturu, kdy výslech znalce postačí, pokud již byl ustanoven znalcem v trestním řízení.[33]

To se bude zejména týkat situací, kdy se poškozený z trestního řízení bude domáhat náhrady nemajetkové újmy v civilním řízení, pokud o nároku nebylo rozhodnuto v adhezním řízení. Nicméně v oblasti medicínských sporů se domnívám, že se trestní soudy nebudou příliš hrnout do vyčíslování náhrady nemajetkové újmy, zvláště za situace, kdy vyčíslování, třeba ještě podle Metodiky, je častým tématem i v judikatuře civilních soudů. V takovém případě by se dalo uvažovat o výslechu znalce z trestního řízení. Otázkou pak zůstává, do jak velké míry bude výslech znalce dostačující, když každé řízení míří na odlišnou věc.

1.4 Soukromá expertíza

Pojďme se nyní podívat podrobněji na institut soukromé expertízy. Na úvod je potřeba se zmínit o genezi tohoto ustanovení v OSŘ. Institut byl vložen do OSŘ novelou č. 218/2011 Sb. Před nabytím účinnosti novely nebylo vyloučeno vnášet do řízení tento důkazní prostředek, to by nota bene odporovalo povaze demonstrativního výčtu důkazních prostředků uvedených v OSŘ. Rozdílné ale bylo nakládání s takovým důkazním prostředkem. Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 12. 8. 2014, sp. zn. 32 Cdo 1124/2014 konstatoval, že před nabytím účinnosti novely se na soukromé expertízy podle dosavadní právní úpravy a konstantní judikatury Nejvyššího soudu pohlíželo jako na listinné důkazy podle § 129 OSŘ. Tedy zásadně to, že provedení takového důkazu spočívá v přečtení listinného důkazního prostředku, sdělení jeho obsahu nebo předložením účastníkům k nahlédnutí. Po účinnosti novely Nejvyšší soud dovozuje to, že se tento důkaz de facto považuje za znalecký posudek vyžádaný soudem.

Toto rozhodnutí navazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2014, sp. zn. 26 Cdo 3928/2013, který byl publikován ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem R 38/2014. Právní věta rozsudku doslova zní: *„Splňuje-li znalecký posudek předložený*

[33] Fiala, J. In Rubeš, J., Handl, V. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Panorama, 1985, s. 582 a 592) skrze nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 2121/07.

účastníkem řízení předpoklady stanovené v § 127 odst. 2 a § 127a o. s. ř., pohlíží se na něj jako na znalecký posudek vyžádaný soudem; to platí i tehdy, jde-li o revizní znalecký posudek." Z odůvodnění rozsudku vyplývá, že smyslem novely bylo odstranit zpomalující a nevyhovující praxi, kdy si samy strany nemohly proaktivně nechat vytvořit soukromou expertízu, resp. to způsobovalo „snížení" hodnoty takového důkazního prostředku. Docházelo tedy k prodlužování v tom smyslu, že se muselo navrhovat soudu vypracování znaleckého posudku, aby si zachoval své kvality.

Nově se tedy podle Nejvyššího soudu na soukromé expertízy nahlíží jako na znalecké posudky vyžádané soudem, a to jak ve způsobu provedení, tak při jeho hodnocení. Základem této argumentace je vyjádření účelu v důvodové zprávě.[34]

Současně tato úprava neporušuje zásadu rovnosti stran, protože straně, která nepodala tento znalecký posudek, jsou zachovány všechny námitky přiléhající ke znaleckému posudku.

Zevrubnější diskuze k takovému přístupu bude následovat níže.[35]

1.5 Náležitosti znaleckého posudku

Dále se budu zabývat náležitostmi znaleckého posudku, které doznaly velkých změn. Ze začátku bych přistoupil k stručnému porovnání staré právní úpravy a nové právní úpravy podle ZnalZ. Když začneme procesními podmínkami, tak ty nebyly dotčeny přijetím nového ZnalZ, jelikož se jejich úprava, jak už je z názvu patrné, řídí úpravou v procesních předpisech, v okruhu této práce se tedy zejména jedná o OSŘ. Procesní úprava tedy upravuje, za jakých podmínek může být daný důkazní prostředek použit v řízení. Asi nejzásadnější procesní otázkou znaleckého posudku je obstarávání podkladů znalcem pro formulaci odborného závěru. Tyto podklady jsou v civilním řízení představovány především obsahem spisu v případě znaleckého posudku vyžádaného soudem a na druhé straně se jedná o podklady poskytnuté stranou sporu u

[34] Lavický, P. § 127a Soukromá odborná expertíza. In Lavický, P. et al. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 633.

[35] viz podkapitola 2.3 Soukromá expertíza a její kritika.

soukromé expertízy dle § 127a OSŘ. Nicméně tyto podklady nemusí být dostatečné k formulování závěru.

Vyvstává zde otázka, zda si sám znalec může obstarat tyto podklady bez účasti soudu či stran. Podle judikatury Nejvyššího soudu si v civilním řízení může znalec podklady pro znalecký posudek obstarat sám. Není tedy potřebné, aby podklady byly provedeny jako důkazy v řízení či nově objevené podklady byly nejdříve provedeny jako důkazy v řízení, a až poté je využít ve znaleckém posudku.[36]

V obecném poměru zůstalo dělení náležitostí znaleckého posudku do dvou kategorií: formální a obsahové.[37]

Změnou si prošly formální a obsahové náležitosti znaleckého posudku, protože požadavky na ně kladené jsou součástí ZnalZ, respektive již neúčinného zákona o znalcích a tlumočnících. Z hlediska obsahových náležitostí nedošlo až tak k jejich změně, nýbrž jsou dnes obsaženy na zákonné úrovni v § 28 odst. 1 ZnalZ. Z bývalého vyjádření o řádném výkonu znalecké činnosti se dnes staly požadavky na úplný, pravdivý a přezkoumatelný znalecký posudek. Formální náležitosti byly uvedeny v § 13 SZnalV. Náležitostmi byly pouze nález, posudek a znalecká doložka. Aby mohla být soukromá expertíza považovaná za znalecký posudek vyžádaný soudem, je dále potřebné, aby znalec připojil doložku o vědomosti trestní odpovědnosti v případě vědomě nepravdivého znaleckého posudku.

1.5.1 Obsahové náležitosti znaleckého posudku

Začněme tedy obsahovými náležitostmi znaleckého posudku. Zde lze poukázat na nejednotnost přístupu k předmětu obsahových náležitostí[38].

---

[36] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2013, sp. zn. 28 Cdo 900/2012.

[37] Dörfl. *Znalec a znalecký posudek v civilním řízení,* s. 96-98.

[38] Křístek, L. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář.* Praha: Leges, 2021, s. 174-180., kdy jsou zákonem dané náležitosti přímo označeny jako obsahové náležitosti srov. Dörfl. *Znalec a znalecký posudek v civilním řízení, s.* 98.:„*[V] některých případech se však zobecňují toliko na požadavek na přezkoumatelnost a srozumitelnost, který je však třeba považovat spíše za charakteristiku obsahových náležitostí znaleckého posudku z pohledu jeho hodnocení, které více či méně umožňuje jeho využití k jeho hlavnímu účelu – jako důkazního prostředku v soudním řízení.*

Jako první požadavek je úplnost znaleckého posudku. Pro posouzení odborných otázek relevantních pro soudní řízení je samozřejmě potřeba, aby znalecký posudek byl vypracován komplexně. Bude tedy potřeba, aby měl znalec k dispozici co největší sumu podkladů, na kterých bude zakládat znalecký posudek. Souvisí s tím tedy i výše nastíněná problematika obstarávání podkladů, které nejsou součástí spisu. Významná je také otázka, jak může být posuzována úplnost soukromé expertízy. Za situace, kdy již běží soudní řízení, lze předpokládat, že si znalec vyžádá spis či informace v něm obsažené. Na to také pamatuje § 127a OSŘ věta druhá, který dává povinnost soudu umožnit takovému znalci přístup ke spisu či informacím v něm obsažených. Zde si lze dopomoci usnesením Nejvyššího soudu v trestní věci[39], ze kterého vyplývá, že se nelze v soukromé expertíze spokojit pouze s tvrzeními obviněného, když už byly zahájeny úkony trestního řízení.

Nicméně je zde i možnost, že znalecký posudek bude vypracováván ještě před zahájením řízení. Vezměme v úvahu, že se pacient nechal ošetřit či se podrobil plánovanému zákroku, v důsledku čehož dojde k poškození zdraví. Pacient si není jistý, zda k danému poškození zdraví došlo postupem *non lege artis*, nebo jestli je důsledkem rizika zákroku, o kterém byl poučen a ke kterému vyslovil informovaný souhlas. Přichází tedy v úvahu si vyžádat soukromou expertízu, která se nebude vztahovat k soudnímu řízení, protože to ještě ani není zahájené, i když třeba bude vyžádána doložka o vědomosti následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku pro účely budoucího řízení. V tomto případě jde o aktivitu pacienta, aby se rozhodl, jestli bude chtít zahajovat řízení, zda došlo k poškození zdraví v důsledku postupu *non lege artis*, které by zakládalo nárok na náhradu nemajetkové újmy.[40] Co může být v této fázi součástí podkladů? Na základě povinnosti vést zdravotnickou dokumentaci podle § 53 odst. 1) ZZS je zřejmé, že ta může být základem pro znalecký posudek. Přístup ke zdravotní dokumentaci má pacient na základě § 65 ZZS. V tomto rozsahu nebude problém v přístupu k podkladům. Za situace, kdy dojde k pochybení při zákroku, u kterého bude snaha ho zamlčet, by mohlo teoreticky dojít k nezákonné manipulaci se zdravotnickou dokumentací. Součástí zdravotnické dokumentace nebude například

[39] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2019, sp. zn. 7 Tdo 934/2019 prostřednictvím Křístek. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář.* s. 175.

[40] srov. Horvát. *Řešení medicínskoprávních sporů a lege artis,* s. 118.

vyjádření ostatního zdravotnického personálu (zdravotní sestry). Toto vyjádření by mohlo být stěžejním podkladem pro rozhodnutí znalce, ale jelikož mimo soudní řízení nelze donutit tento personál k výslechu, bude v soukromé expertíze chybět a nebude proto komplexní, tak jak to předpokládá zákon. Taková soukromá expertíza ale bude moci podle současné právní úpravy být předložena v následném soudním řízení a podle dosavadní judikatury bude i následně hodnocena jako znalecký posudek.

Smyslem tohoto příkladu bylo poukázat na problémy s úplností soukromé expertízy před zahájením řízení, kdy se tato obsahová náležitost nemůže řádně prosadit, když není možnost přístupu k takovému podkladu.

S ohledem na úplnost znaleckého posudku a dále i nepravdivost znaleckého posudku je záhodno uvést, že podáním nepravdivého, hrubě zkresleného, nebo právě neúplného znaleckého posudku může naplnit skutkovou podstatu trestného činu křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek dle § 346 TZ. Neznamená to však, že jakýkoli neúplný znalecký posudek by znamenal hrozbu potrestání, jelikož je vyžadována subjektivní stránka v podobě úmyslu.

Další obsahovou náležitostí je právě pravdivost znaleckého posudku. Důvod jejího přímého zakotvení lze spatřovat v průniku právě skutkové podstaty trestného činu křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek do samotného tvoření znaleckých posudků, kdy pravdivost, respektive nepravdivost, znaleckého posudku, je jedním ze znaků skutkové podstaty trestného činu, lze tuto kvalitu vyžadovat již u geneze tohoto základu.[41]

Poslední z obsahových náležitostí znaleckého posudku je kritérium přezkoumatelnosti. Tato náležitost je nejvíce kritická a potřebná pro hodnocení znaleckého posudku, proto je nutné, aby soud byl schopen pochopit, na základě čeho znalec k výsledku došel. Je to právě soud, který bude své rozhodnutí na znaleckém posudku zakládat. Judikatura k tomuto poskytuje vodítko, jak znalcům, tak i soudcům, jak se závěry pracovat. Dle Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2009, sp. zn. 30 Cdo 352/2008 *„[se nesmí] znalec omezit ve svém posudku na podání odborného závěru, nýbrž z jeho posudku musí mít soud možnost seznat, z kterých zjištění v posudku znalec vychází, jakou cestou k těmto zjištěním dospěl a na základě jakých úvah došel ke svému závěru.“* Nelze se tedy spokojit, že

[41] Křístek. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář,* s. 178.

znalec pouze vysloví svůj závěr, že například poskytnutá zdravotní péče nebyla poskytnuta na náležité odborné úrovni. Bude tedy potřeba, aby byl poskytnut vyčerpávající seznam podkladů, popis metod, které byly použity a z nich vyvozené závěry, které logicky na tento základ navazují.

1.5.2 Formální náležitosti znaleckého posudku

I k tomu, aby znalecké posudky dosahovaly těchto obsahových náležitostí, byl rozšířen seznam povinných formálních náležitostí, které jsou nezbytné mimo jiné k řádnému provedení důkazního prostředku před soudem. Taxativní výčet formálních náležitostí je uveden v § 28 ZnalZ. Jsou jimi: titulní strana, zadání, výčet podkladů, nález, posudek, odůvodnění v rozsahu umožňujícím přezkoumatelnost znaleckého posudku, závěr, přílohy potřebné k zajištění přezkoumatelnosti znaleckého posudku, znalecká doložka a otisk znalecké pečeti. Mezi formální náležitosti pak v kontextu procesního uplatnění soukromé expertízy lze zařadit i doložku vědomosti následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku dle § 127a věta první OSŘ.

Tyto formální náležitosti jsou provedeny ZnalV, která jednotlivé náležitosti dále rozvádí.

Titulní strana má poskytovat základní informace o znaleckém posudku, proto požadavky jako označení znalce, číslo jednací zadavatele, stručný popis předmětu nebo obor a odvětví, ve kterých byl znalecký posudek vyhotoven. Součástí má zároveň být to, jestli je daný znalecký posudek podáván jako revizní k jinému posudku. Ačkoli titulní strana je obligatorní náležitostí od účinnosti ZnalZ, lze dovozovat, že titulní strana byla součástí drtivé většiny znaleckých posudků podávaných před jeho účinností.

Hlavním smyslem je tedy to, aby na první pohled bylo jasné, jestli se znalecký posudek týká projednávané věci.[42]

Další formální náležitostí je zadání. ZnalV k zadání uvádí, že jeho součástí má být odborná otázka položená zadavatelem, údaj o účelu použití znaleckého posudku a skutečnosti sdělené zadavatelem o vlivu na přesnost závěrů. U vlivu na přesnost je dokonce vyžadováno, aby když žádné takové skutečnosti nebyly sděleny, aby tak bylo v zadání uvedeno. Zadání znaleckých otázek musí být dostatečně konkrétní a mířit čistě na

[42] Křístek. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář,* s. 183.

hodnocení odborných otázek. Jak již bylo výše uvedeno, zadání je vhodné konzultovat s účastníky řízení, aby znalecký posudek obsáhl veškeré souvislosti, které jsou myslitelné v daném případě, a zároveň probrat se znalcem zadání otázek, jestli je schopen na dané otázky vůbec odpovědět a zda spadají do jeho oboru. Nicméně ten, kdo je zodpovědný za jednoznačnost zadání je znalec.[43]

Dále následuje výčet podkladů. V zájmu přezkoumatelnosti jako obsahové náležitosti znaleckého posudku musí být výčet podkladů vyčerpávající. Jakýkoli adresát musí poznat, na čem znalec zakládal svůj subjektivní úsudek. Toto je také jeden z důležitých bodů, který soud při hodnocení znaleckého posudku může a musí posuzovat. Pokud znalec nevycházel ze všech pro skutkovou situaci relevantních podkladů, ať již jeho opomenutím či neznámostí pro zadavatele a znalce, může zde být pochyb o úplnosti znaleckého posudku, což samo o sobě snižuje relevanci v procesu hodnocení důkazů. Další z důsledků je tedy možná nesprávnost podaného znaleckého posudku.

Dále má následovat nález. ZnalV vymezuje obsah nálezu jako popis postupu znalce při sběru a tvorbě dat při jejich zpracování a výčet těchto dat. Oproti staré právní úpravě, která nález definovala jako popis zkoumaného materiálu, popřípadě jevů, souhrn skutečností, k nimž při úkonu přihlížel, je tedy vymezení nálezu značně užší. Dá se tedy shrnout, že co za staré právní úpravy bylo součástí nálezu, by se dnes dalo považovat za oddělené formální části „výčet podkladů“ a „nález“ podle nové právní úpravy.

Další náležitostí je posudek. ZnalZ dnes posudek definuje jako popis postupu znalce při analýze dat a výsledek analýzy dat. Jedná se tedy o zpracování dat, která byla dříve sesbírána a vybrána pro další práci.

Na posudek navazuje odůvodnění. Odůvodnění obsahuje interpretaci výsledků analýzy dat a kontrolní postup znalce. Jedná se tedy o subjektivní odborný náhled na výše provedenou analýzu dat v posudkové části. Novou součástí znaleckého posudku je také na podzákonné úrovni nutnost kontroly výše předestřeného postupu dle § 52 písm. f) ZnalV.

Nosnou částí znaleckého posudku je pak závěr. Součástí závěru má být citace zadané odborné otázky a odpověď na ni. V závěru se tedy soustředí celý proces znaleckého zkoumání, který poskytuje odpověď na zadané otázky, které nemohou být posouzeny soudem. Závěr je tedy ta část, která bude nejvíce zajímat zadavatele. Nicméně soud nemůže rezignovat

[43] viz Nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05 bod 27.

na pouhé převzetí závěrů znaleckého posudku, ale je potřeba posuzovat znalecký posudek komplexně. Nelze se omezit pouze na závěr, protože tím by mohlo dojít k tomu, že výsledné rozhodnutí by mohlo být nepřezkoumatelné.[44]

SZnalZ a SZnalV jako druhou formální náležitost definovaly posudek jako výčet otázek s odpověďmi na ně. V tomto ohledu došlo na významový posun pojmu posudek, ten je nově součástí spíše analytického postupu a tato část je nově nahrazena odůvodněním a závěrem.

Za závěrem jsou obsaženy přílohy. Znalecký posudek uzavírá doložka vědomosti následků nepravdivého znaleckého posudku u soukromé expertízy a znalecká doložka. Součástí znalecké doložky je seznam, ve kterém je znalec zapsán, označení oboru, odvětví a specializace a číslo položky, pod kterou je znalecký posudek zapsán v evidenci posudků. Poslední součástí je otisk znalecké pečetě.

1.6 Hodnocení znaleckého posudku

Jednou z nejdůležitějších otázek znaleckého posudku je jeho hodnocení soudem. Svým charakterem je znalecký posudek velmi odlišný od ostatních důkazních prostředků. I přes to není v OSŘ stanovena výjimka pro hodnocení znaleckého posudku.[45]

Základem pro jeho hodnocení je tedy § 132 OSŘ, kdy důkazy hodnotí soud podle své vlastní úvahy, nejdříve každý jednotlivě, a poté všechny ve vzájemné souvislosti. Jak již bylo výše uvedeno, některé skutečnosti si však nemůže soud sám posoudit, tedy ty, které závisí na odborných znalostech a jsou řešeny znaleckým posudkem.

První otázkou tedy je, jak hodnotit znalecký posudek, když jsou jeho závěry založeny na odborných znalostech, které soudce buď vůbec nemá, nebo je ve zvláštních a ojedinělých případech má, ale z důvodu objektivnosti rozhodnutí a schopnosti přezkumu je soud nemůže sám posuzovat.

Základem pro hodnocení znaleckého posudku je zpráva Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 1981, sp. zn. Cpj 161/79, publikovaná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem R 1/81.

---

[44] Ku příkladu Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2023, sp. zn. I.ÚS 1010/22 bod 48 nebo Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2009, sp. zn. 30 Cdo 352/2008.

[45] Hromada, M. § 132 Způsob hodnocení. In Svoboda, K. et al. *Občanský soudní řád. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2021, s 645.

Závěrem, který se z této zprávy nejčastěji přebírá je, že *„[s]oud však nemůže přezkoumávat věcnou správnost odborných závěrů znalce, neboť k tomu soudci nemají odborné znalosti anebo je nemají v takové míře, aby mohli toto přezkoumání zodpovědně učinit“.*

Hodnocení znaleckého posudku se tedy má zaměřovat zejména na to, jestli je závěr náležitě odůvodněn, zda má závěr podklad v obsahu nálezu a posudku, zda znalec vyčerpal úkol, který mu byl zadán, zda znalec přihlédl ke všem skutečnostem, se kterými se měl vypořádat, zda závěry jsou v souladu s výsledky řízení, zda nejsou v rozporu s ostatními důkazními prostředky a zda odůvodnění odpovídá pravidlům logického myšlení.[46][47]

Z těchto základů vychází část odborné literatury, která rozděluje koncepci, kdy soudce nemůže hodnotit věcnou správnost znaleckého posudku a kdy může hodnotit věcnou správnost znaleckého posudku.[48]

Nová koncepce, v níž soud může zkoumat věcnou správnost znaleckého posudku, vychází z nálezu Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2008, sp. zn. I. ÚS 49/06, kde *„[p]onechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku, slepě důvěřovat závěrům znalce, by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle jeho vnitřního přesvědčení, a naopak privilegovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou správnost soudního rozhodování na znalce (…)“.*

Nicméně tento závěr není v přímém rozporu s R 1/81, nýbrž v souladu. Hned další věta obsažená v R 1/81 koriguje takto striktní posuzování, respektive neposuzování, věcné správnosti, kdy *„[t]o však neznamená, že je soud vázán znaleckým posudkem, že jej musí bez dalšího převzít“.*

Autor podporuje svůj argument dále plenárním nálezem Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 11/08, publikovaným ve Sbírce

---

[46] Lavický. *§ 127 Znalecké dokazování a odborné vyjádření*, s. 630.; Hromada. *§ 127 Znalecký posudek a odborné vyjádření,* s 635.; Bureš. *§ 127 Znalci a odborná vyjádření,* s 894.; David, L. § 127 Znalecký posudek In David, L. et al. *Občanský soudní řád. Komentář.* I. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 584.

[47] Kritéria hodnocení znaleckého posudku byly tvořeny jak ve zprávě, tak v komentářové judikatuře, z pojmosloví a struktury staré právní úpravy. Autor se tedy rozhodl upravit je podle terminologie, kterou používá ZnalZ a jeho prováděcí předpis.

[48] Křístek. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář,* s. 4-5.

nálezů a usnesení pod značkou N 155/50 SbNU 365.[49] Velmi velký nedostatek této úvahy spatřuji ve skutkovém stavu daného případu. Tento právní závěr je činěn na základě žaloby ve správněprávním sporu o lékařských posudcích. Ačkoli argumentace míří na civilní řízení, je tato mířena, zvláště výběrem kritizovaných rozsudků Nejvyššího soudu, na pracovněprávní spory, kde jsou lékařské posudky základem pro ukončení pracovněprávního vztahu. Z tohoto pohledu se zde nabízí otázka, zda lze závěry kladené na lékařské posudky vztahovat na znalecké posudky jako takové. Podle mého názoru to nelze. Již z pojetí soukromé expertízy a jejích náležitostí, které jsou potřebné pro to, aby byla brána jako znalecký posudek a aby se s ní tak zacházelo, musí taková soukromá expertíza splňovat stejné náležitosti, jako tomu je u znaleckých posudků vyžádaných soudem. Nota bene, že tyto jsou dokonce nad její rámec. To však lékařské posudky nesplňují. Pokud znalecký posudek takové kvality nemá, je daný důkazní prostředek hodnocen a prováděn jako listinný důkaz podle § 129 OSŘ. Na listinné důkazy v důsledku nejsou kladeny takové

[49] Ústavní soud – ačkoliv podobné úvahy přesahují předmět řízení vymezený ústavní stížností – v tomto směru konstatuje, že ve sporném řízení je třeba s takovým posudkem nakládat jako s kterýmkoliv jiným skutkovým podkladem; není nadán presumpcí správnosti, a soud proto nemůže z jeho obsahu vycházet ve smyslu § 135 odst. 2 občanského soudního řádu. Je důkazem, který soud hodnotí jako kterýkoliv jiný s tím, že je na účastnících, jaké prostředky použijí ke zpochybnění posudkových závěrů. Z uvedeného je zřejmé, že stávající přístup civilních soudů, reprezentovaný rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1936/2004 a 21 Cdo 966/2004 (soudy v občanském řízení nepřezkoumávají obsah lékařského posudku, nicméně zkoumají, zda takový posudek má potřebné náležitosti a zda byl vydán k tomu příslušným lékařem), je do budoucna třeba změnit s tím, že se nelze vyhýbat zkoumání správnosti obsahu posudku. Ostatně tento náhled opakovaně Ústavní soud prezentoval i v právně obdobných případech přezkumu rozhodnutí ve věcech důchodového zabezpečení – odborná lékařská posouzení soud hodnotí jako kterýkoliv jiný důkaz, byť se zpravidla jedná o důkaz stěžejní (srov. nepublikovaná usnesení sp. zn. I. ÚS 1132/07, sp. zn. III. ÚS 51/05, dostupná na http://nalus.usoud.cz). Každopádně jde jen o jeden z řady podkladů pro vydání rozhodnutí. Totéž pak lze říci i o jiných správních řízeních, k nimž se vyžaduje lékařský posudek jako podklad pro rozhodnutí a v rámci kterých se lze rovněž domáhat soudní ochrany, jejichž předmětem může být i návrh na přezkum lékařského posudku např. soudním znalcem.

požadavky a jsou hodnoceny jako listinné důkazy. Na ty by se neměl vztahovat požadavek nehodnocení věcné správnosti.

Jaký je důvod nehodnocení věcné správnosti znaleckého posudku? Podle mého názoru je smyslem subjektivnost závěrů znalce na danou situaci. Proces formování odborného názoru je velmi dlouhý, jak již bylo výše předestřeno. Velká část daného zkoumání je založena na obecných vědeckých postupech, které jsou součástí všech věd. Obecně se s nimi můžeme setkat ve vědních oborech, které jsou součástí všeobecného středoškolského vzdělání, které je kritériem pro nutnost použití znaleckého posudku. V současném pojetí tento postup prostupuje až do fáze posudku. Až do této fáze lze uvažovat o tom, že by postup měl být víceméně objektivní. Až v dnešních fázích odůvodnění a závěr (dříve posudek) vstupuje do hry odborná zkušenost znalce, který interpretuje data vzniklá v předchozích fázích. To je ta fáze, pro kterou je potřeba znalce. I soudce by byl schopný sesbírat podklady (což taky v rámci řízení činí) a najít souvislosti. Ale ta interpretace je promítnutím odborných znalostí na skutkový stav. Tato „ochrana" by se tedy měla poskytovat odůvodnění a závěru.

Takový definitivní závěr o nehodnocení správnosti znaleckého posudku však nelze udržet a už i judikatura, jak bude pojednáno níže, na takovou kategorickou odpověď reaguje. Dochází k postupnému opouštění nehodnocení správnosti znaleckého posudku, který spočívá i v nové úpravě znalecké činnosti podle ZnalZ.[50]

Znalecký posudek, tak jako každý jiný důkazní prostředek lze hodnotit ze dvou stran. První hledisko je hodnocení jednotlivě. Tak jak bylo výše předestřeno, v rámci jednotlivého hodnocení se soudce má zaměřit na kritéria popsána výše. Nedochází tím k přímému hodnocení věcné správnosti, ale v důsledku je tato věcná správnost ověřována. Soudce nemůže nahradit závěr znaleckého posudku vlastní úvahou. To, že lze znalecký posudek nepřímo hodnotit co do správnosti vychází i z toho, že můžou vzniknout pochyby o správnosti znaleckého posudku.[51] Toho by bez jeho věcného hodnocení *stricto sensu* nešlo dosáhnout.

Na druhé straně se hodnotí důkazní prostředek v kontextu ostatních důkazů. Výsledek znaleckého posudku musí být zvážen s ostatními

[50] Tomoszek, M., Fürst, T., Šínová, R. K hodnocení znaleckých posudků i v kontextu nové právní úpravy, *Právní rozhledy* roč. 2021, č. 7, s. 236 a násl.

[51] Dörfl. *Znalec a znalecký posudek v civilním řízení,* s. 131.

skutečnostmi, které vyplynou v rámci dokazování. Znalecký posudek nemá postavení privilegovaného důkazního prostředku oproti ostatním.[52]

Přichází v úvahu i kolize výsledků mezi znaleckými posudky. Zvláště to bude situace, kdy budou v kolizi znalecký posudek vyžádaný soudem a soukromá expertíza. V úvahu připadá i vnesení rozporů znaleckým posudkem, který nesplňuje požadavky § 127 OSŘ. Tuto kolizi je možno odstranit výslechem obou znalců, případně i současně. Pokud při takovém vzájemném hodnocení znaleckých posudků či ostatních důkazních prostředků vůči znaleckému posudku nedojde k odstranění pochybností o věcné správnosti, respektive obecně obsahových náležitostí daného znaleckého posudku, je na místě využití revizního znaleckého posudku dle § 127 odst. 2) věty druhé OSŘ. V revizním znaleckém posudku se znalec vyjádří ke skutkovým otázkám tak, jak byly zadány původně, a zároveň se revizní znalec vyjádří k postupům a závěrům původního znalce.[53]

[52] Hromada. *§ 127 Znalecký posudek a odborné vyjádření*, s 635.

[53] Lavický. *§ 127 Znalecké dokazování a odborné vyjádření*, s. 630–631.

2 Vybrané otázky české právní úpravy

2.1 Specifika dokazování postupu *non lege artis*

V civilních medicínských sporech se žalobce domáhá náhrady za svoji nemajetkovou újmu, tj. omluvu nebo peněžní náhradu za poškození svého zdraví. K úspěšnému uplatnění nároku je potřeba, aby žalobce prokázal existenci předpokladů pro vznik nároku na náhradu. Těmi jsou protiprávní jednání škůdce, zavinění, následek a kauzální nexus. Pro medicínské spory jsou z hlediska dokazování především významné protiprávní jednání a kauzální nexus.[54]

Znalecký posudek jako důkazní prostředek se většinou nevyužije při prokazování zavinění a následku, ale přichází v úvahu zvláště při prokazování protiprávního jednání a kauzálního nexu.

Posuzování kauzálního nexu se bezpochyby provádí pomocí znaleckého posudku, nicméně problémy z prokazování existence kauzálního nexu se týkají spíše limitů znaleckého zkoumání v oblasti medicíny.[55]

I zde se však mohou najít spojitosti, kdy jak u kauzálního nexu, tak u protiprávního jednání, se může věnovat třeba otázce chybějící zdravotní dokumentace. Z hlediska kauzálního nexu se lze bavit o ulehčování či přechodu důkazního břemene.[56]

Z pohledu protiprávního jednání se spíše zaměřuje na chybějící podklady pro vyhotovení znaleckého posudku.

Jelikož u kauzálního nexu nelze k vyjasnění dojít právní cestou, nebudu se kauzálním nexem dále zabývat, ale protiprávnímu jednání, v medicínských sporech spíše označovanému jako postup *non lege artis*, se budu věnovat v této části kapitoly.

---

[54] Doležal, A., Doležal, T. *Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory.* Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 171.

[55] Ibidem, s. 192.

[56] Hamanová, L. Prokazování příčinné souvislosti ve sporech o náhradu škody na zdraví způsobenou postupem lékaře non lege artis. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky.* 2011, č. 1, s. 70.

2.1.1 Definice pojmu *lex artis*

Otázka definice pojmu *lex artis* závisí na tom, z jakého pohledu se na pojem díváme. Přichází v úvahu pohled právní, kterým se budu zabývat níže, a pohled medicínský.

Pojem postupu *lege artis* není pouze vztažen na oblast soukromého práva, nýbrž je důležitý i v rovině práva trestního, zejména při trestném činu ublížení na zdraví z nedbalosti a dalších.

Česky by se dal pojem opsat jako „podle pravidel umění", protože historicky byla medicína spíše uměním než vědou. Pojem *lex artis* je běžně užíván, ale nikde není uvedena jeho legální definice. Označení postupu *lege artis* můžeme rozlišovat na pojetí „širší" – medicínský a „užší" - právní.[57]

V širším pojetí se označení postupu *lege artis* týká správnosti postupu lékaře jako celku – tj. dodržení profesních povinností (povinností stanovených právními předpisy) i profesních standardů (mimoprávních profesních regulativů upravujících odbornou stránku poskytování zdravotní péče), mimo jiné i interních nařízení poskytovatele zdravotní péče.[58]

Judikatura především vyzdvihuje, aby postup poskytovatele zdravotních služeb byl poskytován v souladu s profesními standardy a aby využil dostupné poznatky lékařské vědy a zdravotnické techniky.[59]

Holčapek pak tyto standardy konkretizuje tak, že *„[t]yto profesní standardy či pravidla je pak nutno vnímat jako zahrnující nikoli úzce jen samotnou techniku správného provedení určitého zákroku, ale v širokém smyslu veškeré profesní povinnosti v rámci poskytování zdravotních služeb, ať již mají diagnostickou, léčebnou či jinou povahu."*[60]

V minulosti byl prosazován i blízký pojem *vitium artis,* který měl označovat situace, kdy byl určitý zákrok správně indikován, ale jeho provedení nebylo precizní. Rozlišování takového postupu od postupu *non lege artis* však postrádá významu, jelikož ve svém důsledku se jedná o postup *non lege artis,* a proto od jeho užívání judikatura upustila.[61]

---

[57] Těšínová, J. et al. *Medicínské právo*. Praha, C.H. Beck, 2019, s. 39.

[58] Ibidem.

[59] Svejkovský, J. et al. *Zdravotnictví a právo.* Praha: C. H. Beck, 2016, s. 318.

[60] Holčapek, T. Občanskoprávní odpovědnost v medicíně a její uplatňování u českých soudů. *Právní rozhledy.* 2016, č. 9. s. 305 a násl.

[61] Horvát. *Řešení medicínskoprávních sporů a lege artis,* s.21.

2.1.2 Postup *lege artis* v zákoně o zdravotních službách

Užší vymezení spočívá na právním vymezení standardů poskytování zdravotní péče. Prameny právní úpravy jsou na mezinárodní úrovni především Úmluva o lidských právech a biomedicíně a to čl. 4, podle nějž jakýkoliv zákrok v oblasti péče o zdraví včetně vědeckého výzkumu je nutno provádět v souladu s příslušnými profesními povinnostmi a standardy. Na naši vnitrostátní zákonné úrovni jsou standardy stanoveny v § 4 odst. 5 ZZS, kdy znění je následovné: „*Náležitou odbornou úrovní se rozumí poskytování zdravotních služeb podle pravidel vědy a uznávaných medicínských postupů při respektování individuality pacienta s ohledem na konkrétní podmínky a objektivní možnosti*." Tyto standardy se uplatní i při poskytování specifických zdravotních služeb, které jsou upraveny ZSS.

Z mého pohledu stanovení přímější a konkrétnější právní normy není v prostředí medicíny dost dobře možné z důvodu složitosti a proměnlivosti oboru.[62]

Zákonnou definici náležité odborné úrovně lze rozdělit do tří částí, a to pravidla vědy a uznávané medicínské postupy, individualita pacienta, konkrétní podmínky a objektivní možnosti.[63]

Komentářová literatura k pravidlům vědy a uznávaným medicínským postupům podává následující: „*Zdravotní služby by měly být poskytovány podle postupů, které jsou v dané době uznávány jako postupy náležitě odborné, nemělo by tedy jít o postupy, jež jsou již překonané a v moderní medicíně nepoužívané, ale ani o postupy, které dosud nejsou v klinické praxi uznávané a zavedené.*"[64]

K podobnému závěru pak dospívá i další komentářová literatura, kdy jako postup *lege artis* označuje takový postup, „*který je alespoň relevantní částí odborné veřejnosti přijímán jako účinný, ověřený, bezpečný a vhodný pro pacienty.*"[65]

---

[62] srov. Šustek, P. et al. *Zákon o zdravotních službách. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2024, s. 19.

[63] Valuš, A. *Civilní spory mezi lékařem a pacientem při poskytování zdravotní péče.* Praha: Leges, 2014, s.42-43.

[64] Mach, J. et al. *Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. Zákon o specifických zdravotních službách. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2023, s 23.

[65] Šustek et al. *Zákon o zdravotních službách. Komentář,* s. 20.

Odborná literatura k tomu uvádí následující: *„Ve všech definicích pojmu je odkaz na současné poznatky vědy, tj. na stav vědy, který není stavem, ale je to plynulý vnitřně rozporný proces poznávání, proud poznatků překonávajících nedostatečnost našeho vědění. Proto odborný postup lékaře není možno hodnotit stále stejně, je nutné respektovat dynamický vývoj v rámci medicíny jako vědy a hodnocení vždy přizpůsobit současnému stavu vědy. (...)[P]ro vymezení tohoto pojdu je nutno brát v úvahu poznatky, které jsou obsahem výuky na lékařských fakultách, v postgraduálním vzdělávání, které jsou uznávány v odborném tisku atd.“*[66]

Z výše podaného usuzuji, že na pravidla vědy a uznávané medicínské postupy přistupují jako k dynamické složce pojmu *lex artis*, která zamezuje podrobnějšímu výkladu celého pojmu. Komentářová literatura oproti té odborné z výše uvedeného však akcentuje také prvek toho, že příliš velké a klinicky neprokázané novinky nejsou součástí uznávaných medicínských postupů.

Protože v medicíně neexistuje jeden jediný správný postup, musí se zohledňovat i daný zdravotní stav pacienta, a proto zákonná definice požaduje, aby byl brán ohled na individualitu pacienta. To zahrnuje například odklon od postupů, které nejsou vhodné pro daného pacienta, jako je třeba alergie na určité léky apod.

Při poskytování zdravotní péče je potom brán zřetel na podmínky a možnosti daného poskytovatele zdravotní péče, jelikož technické a personální vybavení různých poskytovatelů nemusí být srovnatelné. Pokud například poskytovatel zdravotní péče – gynekologie a porodnictví při předčasném porodu nemá perinatologické oddělení, nelze po něm požadovat, aby poskytl jakoukoliv jinou než nezbytnou péči novorozenci. Následnou péči o novorozence pak zajišťuje jiný poskytovatel s perinatologickým oddělením. Jakékoliv prodlení s převozem předčasně narozeného novorozence by mohlo být posuzováno jako *non lege artis*.

2.1.3 Dokazování postupu *non lege artis*

V prvé řadě je potřeba se pozastavit nad tím, jak se bude nárok posuzovat. Na poskytování zdravotní péče myslí OZ samostatným smluvním typem. Jedná se o péči o zdraví v § 2636 a násl. OZ. Na toho, kdo poskytuje péči o zdraví, se vztahuje především požadavek péče řádného odborníka

[66] Těšínová et al. *Medicínské právo*, s. 40–41.

podle § 2643 odst. 1 OZ. Komentářová literatura tento pojem v podstatě staví na roveň s pojmem *lex artis* dle ZZS.[67]

Z pohledu odpovědnosti za nemajetkovou újmu na zdraví je podstatné, zda se poskytuje péče na smluvním základu, nebo mimosmluvním. Takové rozlišení hraje roli v tom, jestli se odpovědnostní vztah bude považovat jako porušení zákona podle § 2910 OZ, nebo jako porušení smlouvy podle § 2913 OZ. Důsledkem by byla rozdílná potřeba existence zavinění.[68]

V úvahu přichází i smíšený pohled, kdy vzniká jak nárok z porušení smlouvy, tak z porušení zákona, přesněji ZZS. Názor na to, jaký nárok a jestli je vůbec nějaký z nároků silnější, není v odborné literatuře jednotný.[69]

Pro úspěšné uplatnění nároku na náhradu je potřeba zejména prokázání protiprávního jednání. Takové prokázání nebývá v ostatních civilních řízeních natolik složité. Tomu tak ale není u medicínských sporů. Medicínské spory jsou založené na špatném výkonu nejen lékařského povolání. Právní povinnost při poskytování zdravotních služeb je nastavena na principu neurčitých právních pojmů. Je stanovena obecná povinnost poskytovat zdravotnické služby podle standardů uvedených výše viz definice pojmu *lex artis*.

Důvody pro tuto legislativní techniku jsou téměř nasnadě. Medicína je měnící se věda s postupným vývojem jak v objevování nových nemocí, tak i například ve vývoji zobrazovacích a diagnostických technik. Bylo by tedy velmi obtížné v takovém prostoru stanovovat jednoznačnou právní povinnost. Aspektem, který se projevuje i v definici podle ZZS, k použití neurčitých právních pojmů je tedy i individualita pacientů. Stejný postup při stejné diagnóze není tedy východiskem.

To však nevytváří problémy nejen v aplikační praxi soudů, které jsou nuceny vytvářet dané standardy poskytování péče v projednávané věci, ale zejména v právní jistotě lékařů, respektive v oblasti civilního sporného řízení spíše poskytovatelů zdravotní péče.

Z tohoto důvodu se zde objevuje velká třecí plocha v oblasti skutkové a právní otázky. Jednání škůdce je typická skutková otázka, která se

---

[67] Holčapek, T., Šustek, P. § 2643 In: Švestka, J. et al. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [online]. *ASPI* [cit. 19. 10. 2024]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11398/1/2#pa_2643

[68] Horvát. *Řešení medicínskoprávních sporů a lege artis,* s. 33.

[69] viz Svejkovský, J. et al. *Zdravotnictví a právo.* Praha: C. H. Beck, 2016, s. 318.

zjišťuje dokazováním. Naopak proti tomu stojí právní povinnost, jak se má v dané situaci osoba chovat. To však neurčité právní normy ze své povahy neumožňují, protože musí přijít na řadu další, v medicínském oboru odborná, úvaha, která je založena na specifických znalostech a zkušenostech, kterými však soudci z drtivé většiny nedisponují.

Odborná literatura rozlišuje mezi otázkami skutkovými a otázkami právními. Právní otázky označuje jako *„soustavu obecných pravidel, jimiž se konkrétní právní poměry spravují, na jejichž základě vznikají a zanikají a podle nichž se posuzují i vyvozují právní důsledky určitých skutečností – dějů."*[70]

Naproti tomu skutkové otázky jsou konkrétní a individuální poznatky, které jsou poté předmětem dokazování.[71]

Odborná literatura sice uvádí, že rozlišení právní a skutkové otázky bude zpravidla jednoduché, ale předkládá příklady, kdy takové rozlišení není vůbec snadné. Příklady neurčitých právních pojmů jsou úmysl, kauzální nexus nebo dobré mravy.[72]

Z mého pohledu se pojem *lex artis* bezpochyby řadí do této skupiny. Takové pojmy se označují jako smíšené poznatky skutkové a právní.[73]

S ohledem na tento poznatek bude v rámci třetí kapitoly zařazena samostatná podkapitola, která se bude zabývat tímto sporným oddělením skutkové a právní otázky nejen v medicínských sporech z pohledu judikatury.

Jak bude dále v analýze judikatury nastíněno, jak se měl lékař v dané situaci chovat, tedy jestli takové jednání bylo protiprávní, je úlohou soudu, a proto otázkou právní. Nicméně Holčapek dovozuje, že v těchto případech se daná otázka svým charakterem blíží spíše otázce skutkové. Argumentuje zejména tím, že k získání odpovědi na to, jestli dané jednání bylo protiprávní je potřeba dokazování, které je typické pro otázky skutkové. Jako ryze právní otázku pak označuje až subsumpci jednání škůdce pod takto dovozenou právní normu. Tento názor je pak několikrát

---

[70] Winterová, Macková. *Civilní právo procesní. Díl první, Řízení nalézací : soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*, s. 225.

[71] Ibidem.

[72] Ibidem s. 226.

[73] Ibidem s. 226.

zmíněn v rozhodnutích Nejvyššího soudu, zejména v rozhodnutích senátu číslo 25, který se zabývá náhradami nemajetkové újmy.[74]

To například znamená, že nebude stačit dokázat, že daný škůdce nějak jednal, a poté takový stav pouze subsumovat pod právní normu, ale nejdříve právní normu interpretovat a teprve potom subsumovat.[75]

To, že se jedná o otázku svým charakterem spíše skutkovou, se dá přisvědčit. To ale znamená, že je pozice žalobce v takovém případě o to více ztížena, jelikož právní povinnost jednání škůdce bývá pokryta zásadou *iuria novit curia,* a nemusí se zpravidla dokazovat.

V mimomedicínských civilních sporech se spíše uplatní zásada průměrného člověka podle § 4 odst. 1 OZ, kterou si je schopen soud posoudit sám, jelikož není potřeba zvláštních znalostí, kdežto v medicínských sporech se spíše uplatní zásada odborných znalostí podle § 5 OZ, což si zcela určitě vyžádá znalecké zkoumání.[76]

Strany jsou povinny k prokázání svých tvrzení navrhnout důkazy, které tato tvrzení podporují. Jaký by byl však postup, kdyby důkazy nenavrhly? Podle § 120 odst. 1 OSŘ rozhoduje soud o tom, jaké důkazy provede. Pokud takto označeny nejsou, může soud provést nenavrhnuté důkazy, ale jenom ke zjištění skutkového stavu věci při zachování projednací zásady v podobě toho, že vyplývají z obsahu spisu. Soud tedy nemůže proaktivně vyhledávat důkazy mimo obsah spisu.[77]

Nedá se asi uvažovat o tom, že by v aplikační praxi došlo k situaci, kdy by žalobce nenavrhoval důkaz znaleckým posudkem nebo podle platné a účinné právní úpravy důkaz soukromou expertízou podle § 127a OSŘ. Pokud by se tak doopravdy stalo, bylo by možné použít postup podle § 120 OSŘ a vyžádat si z pohledu soudu znalecký posudek na to, jak měl škůdce jednat?

Z mého pohledu by takto soud nemohl postupovat. Tato možnost míří pouze na skutkový stav věci, což podle mého názoru konkretizace neurčitého pojmu postupu *lege artis* není. Není pochyb, že tato konkretizace bude pro rozhodnutí ve prospěch žalobce nezbytná. Jak již bylo výše nastíněno, žalobce je tohoto většinou zbaven, jelikož je soud vázán

---

[74] Holčapek, T. *Dokazování v medicínskoprávních sporech*, Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 96-97.

[75] Horvát. *Řešení medicínskoprávních sporů a lege artis,* s. 111.

[76] Holčapek. *Dokazování v medicínskoprávních sporech*, s. 96.

[77] Lavický, P. § 120 Aktivita stran a soudu při dokazování. In Lavický et al. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář,* s. 595.

zásadou *iuria novit curia*, která se vztahuje i na výklad neurčitých právních pojmů. Nicméně za situace, kdy je potřeba odborných znalostí, je potřeba znaleckého zkoumání. To však z mého pohledu už ale není zjišťováním skutkového stavu a nemůže tak soud postupovat bez návrhu důkazu. Z výše uvedeného lze souhlasit, že se jedná o otázku blížící se skutkové otázce, nicméně pořád svým charakterem týkající se výkladu právního pravidla a netýkajícího se tím pádem nutně skutkového stavu. Z tohoto důvodu bude pro úspěšné uplatnění nároku vždy nutný návrh žalobce na provedení důkazu nejpravděpodobněji znaleckým posudkem.

Poněkud stranou se v rámci zaměření této práce musí ponechat právní jistota lékařů při poskytování zdravotních služeb, kterou však tato legislativní technika bezesporu generuje.

2.2 Doporučené postupy

Jistým zlepšením jak situace aplikační praxe, tak právní jistoty lékařů, by se mohlo zdát větší využití tzv. doporučených postupů. Jedná se o postupy v medicíně, které jsou z velké většiny založeny na evidence based výzkumech. V podstatě se jedná o mimoprávní doporučení lékařům, jak se při určitých diagnózách chovat a postupovat.[78]

V současné situaci je poté potřeba rozlišovat, zda by se takové doporučené postupy mohly využít jako překlenutí toho, že neexistuje konkrétní právní povinnost.

Z tohoto pohledu je potřeba se zastavit nad právním postavením subjektů, které tyto doporučené postupy vydávají. V našich podmínkách se můžeme zmínit o komorách, které jsou založeny ze zákona jako profesní organizace (obdobně jako Česká advokátní komora). V medicínském prostoru jde o Českou lékařskou komoru a Českou stomatologickou komoru. Při nutnosti povinného členství v těchto komorách pro výkon daného povolání a možnosti vydávat závazná stanoviska pro své členy by tady možnost pro prosazení doporučených postupů existovala.[79]

---

[78] Smrž, I. Význam „clinical guidlines“ pro určení náležité odborné úrovně poskytování zdravotních služeb. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. 2017, roč. 7, č. 1, s. 15-16.

[79] Ibidem s. 16.

Jak Česká lékařská komora, tak Česká stomatologická komora, však této možnosti v podstatě nevyužívá. Česká lékařská komora toho využívá pouze v jediném závazném stanovisku z toho pohledu, že by přímo upravovala postup lékařů vůči pacientům. Jediné takové závazné stanovisko je Závazné stanovisko ČLK č. 3/2007 Pro poskytování porodní péče v České republice, přičemž i toto je spíše o zajištění odpovídající techniky a personálu. Jediným závazným postupem je *transfer in utero*, tedy převoz dítěte v děloze.

V ostatních případech nelze uvažovat o obecné závaznosti, protože subjekty, které by takto doporučené postupy vydávaly, by postrádaly zmocnění k vydávání obecně závazných předpisů, nutných k dovození právní povinnosti.[80]

Úprava doporučených postupů v zahraničí je následující.

V Německu se rozlišuje mezi *Richtlinie* a *Leitlinie. Richtlinien* jsou právně závazné a jsou vydáváné institucemi k tomu zmocněnými. Ty pak vyjadřují minimální standard, který se má poté dodržovat. Porušením této normy může dojít k porušení náležitého standardu, nicméně se to spíše posuzuje jako vodítko k tomu, že takový standard byl porušen. V komparativním pohledu by *Rechtlinien* odpovídaly českým závazným stanoviskům.[81]

Naopak *Leitlinien* nejsou právně závazné a mají za úkol nabídnout podpůrnou pomoc pro lékaře při poskytování péče. Podle německého Spolkového soudního dvoru je nelze brát jako zaměnitelné s náležitou odbornou úrovní při poskytování zdravotních služeb. Pomocí *Leitlinien* nelze nahradit znalecký posudek.[82]

Ve Spojeném království vydává doporučené postupy National Institute for Health and Care Excellence, které však nemají právní závaznost, a proto jsou zase pouhými doporučeními pro lékaře.[83]

Vyvstává zde otázka, zda toto není nevyužitý prostor pro konkretizaci právních povinností lékařů. Že k tomuto kroku nepřistoupil

---

[80] Smrž. *Význam „clinical guidlines" pro určení náležité odborné úrovně poskytování zdravotních služeb*, s. 17.

[81] Schulenberg, D. Leitlinien, Richtlinien, Empfehlungen und ärtzlichen Standard. *Rheinisches Ärzteblatt.* 2014, č. 8, s. 18.

[82] Ibidem.

[83] Smrž. *Význam „clinical guidlines" pro určení náležité odborné úrovně poskytování zdravotních služeb*, s. 18.

zákonodárce, jsem popsal už výše, ale z pohledu České lékařské komory by se mohlo jednat o dohnání nevyhovujícího stavu.

Podle Smrže by ale takový postup nebyl vhodný. Jedním z důvodů by mohlo být opomínání individuality každého pacienta, když by byl upřednostňován doporučený postup. Dále zmiňuje i to, že v medicíně neexistuje jediný správný postup, čímž by se oslabovala pozice lékaře, který by potom jenom vybíral z takových postupů. Dalším problémem by byla nutnost tyto doporučené postupy pravidelně aktualizovat, aby nedocházelo k situacím, kdy takové postupy nejsou těmi nejlepšími. Dále vznáší i argument, že by doporučené postupy neeliminovaly soudní spory, jelikož by se otázka, co je postup *lege artis* přetvořila na otázku, jestli lékař použil správný doporučený postup což by svým způsobem vyžadovalo stejnou metodiku zjišťování. V neposlední řadě taky zmiňuje, že je to soud, kdo má rozhodnout, zda se jednalo o jednání *non lege artis* a že tím by se soudu tato kontrola v podstatě znemožnila, protože by o správnosti postupu de facto rozhodovali lékaři. Autor zároveň nerozporuje význam a přínos doporučených postupů jako mimoprávních prostředků udržení standardu poskytování zdravotní péče.[84]

V zásadě by se dalo s předestřenými argumenty souhlasit. Jediný argument, který považuji v zásadě za nadbytečný, je argument s právní a skutkovou otázkou. Na základě judikatury se opravdu došlo k tomu, že stanovení toho, co je a co už není postupem *lege artis* leží výhradně na soudu, také se judikatura opírá o výše nastíněný názor Holčapka, že protiprávnost daného jednání se v podstatě blíží otázce skutkové, tedy že bez významné pomoci jiných lékařů, kteří jsou v daném případě znalci, si soud takovou úvahu nemůže utvořit sám. Nedává tedy smysl, aby se doporučené postupy, vytvořené lékaři, takto dopředu vylučovaly, když by mohly dopředu utvořit pomoc při utváření konkrétního standardu péče.

Doporučené postupy by tedy alespoň částečně mohly vyřešit nekonkrétnost právní úpravy, která je ale vlastně záměrná, a malou právní jistotu poskytovatelů zdravotních služeb, nicméně za cenu jiných, více závažných, negativních důsledků, jakými jsou rigidita, možné ignorování individuality pacienta a nevyřešení úbytku soudních sporů.

---

[84] Smrž. *Význam „clinical guidlines" pro určení náležité odborné úrovně poskytování zdravotních služeb*, s. 21-26.

2.3 Soukromá expertíza a její kritika

Třecí plochou platné a účinné právní úpravy je soukromá expertíza dle § 127a OSŘ. Ta umožnila jednoduché vnášení výsledku znaleckého zkoumání, které bylo provedeno mimo soudní spor. Judikatura se se soukromou expertízou vypořádala tak, že postavení znaleckého posudku a soukromé expertízy je jak z pohledu kvality, tak provedení, postavena na roveň.[85]

Odborná literatura však s takovým výkladem nesouhlasí.

Winterová kritizuje celé ustanovení jako takové. Největší nedostatek v této úpravě spatřuje v obsahu znaleckého posudku, kdy rozsah zkoumání je určen jednostranně, bez jakékoli ingerence soudu nebo protistrany. Důsledkem potom je zkreslení znaleckého posudku, který soud dokáže jen těžko odstranit. [86]

Lavický také podrobuje tento závěr kritice. Zvláště v rozsahu hodnocení důkazního prostředku. Jeho argument spočívá na jazykovém, teleologickém a komparativním výkladu ustanovení. Základní premisou argumentu je doslovné znění § 127a OSŘ, tedy že *„(...) [se postupuje] při provádění tohoto důkazu stejně jako by se jednalo o znalecký posudek vyžádaný soudem. (...)“.* Ustanovení § 127a OSŘ upravuje způsob jeho provedení. Z tohoto vyplývá, že takový znalecký posudek nebude pouze přečten při jednání či jinak proveden jako listinný důkaz v minulosti, ale na provedení se bude vztahovat úprava znaleckého posudku, tedy zejména možnost nechat znalce vyslechnout, pokud zde budou rozpory v metodologickém nebo logickém postupu či zde bude rozpor s dalšími znaleckými posudky. Komparativní část argumentu se zabývá především německou, rakouskou a švýcarskou úpravou, kdy ani v jednom z právních řádů se jí taková síla nedává. Pro hodnocení takového důkazu budou důležité okolnosti, kterými jsou například jednostrannost poskytnutých podkladů.[87]

Na tomto místě bych se chtěl pozastavit nad praktickými důsledky řešení výše nastíněného. Podle výše nastíněného názoru by zde byla viditelná dichotomie přístupu k soukromé expertíze. Jinak by se chovala při provádění důkazu, kdy by se znalec vyslýchal a mohl by být požádán o vysvětlení. Na druhé straně by ale byl hodnocen jako listinný důkaz. To

---

[85] viz kapitola 1.4 Soukromá expertíza výše.

[86] Winterová. *Znalec a znalecký posudek v civilním soudním řízení,* s. 8 a násl.

[87] Lavický. *§ 127a Soukromá odborná expertíza*. s. 632-634.

by mělo významný praktický důsledek. Jak již bylo výše z analýzy judikatury dovozeno, znalecký posudek by měl být hodnocen do své správnosti, zejména v rozsahu, jakými jsou například ucelenost poskytnutých podkladů, logická posloupnost atd. To by se však v takovém případě nepoužilo na soukromou expertízu. V důsledku toho, že bychom soukromou expertízu posuzovali jako listinný důkaz, by soud mohl posuzovat věcnou správnost takového posudku. Tato otázka by však odpadla, pokud by se judikatura důsledně držela toho, že se znalecké posudky mají hodnotit co do věcné správnosti.

Soudcovský komentář nicméně k této situaci, tedy hodnocení soukromé expertízy, uvádí: *„Dříve*[88] *se komerční posudky považovaly za soukromou listinu ve smyslu § 129, u nichž znamenalo zpochybnění pravosti téměř automatické ustanovení soudního znalce a podání dalšího posudku, zatímco nyní se na ně pohlíží za splnění všech zákonných předpokladů jako na znalecké posudky (§ 127), u nichž se pravost a věcná správnost předpokládá.“*[89] Pokud si účastník vyžádá znalecký posudek k řešené věci, dá se předpokládat, že by k dané problematice i sám soud přistoupil ke znaleckému zkoumání.

Z pohledu kritiky institutu Winterovou, tedy že takové znalecké posudky mohou být neúplné a zkreslené, lze dovodit, že takové nedostatky by mohly být řešené tím způsobem, že daný důkazní prostředek bude hodnocen v kontextu ostatních důkazních prostředků.[90]

Zákonodárce se v minulosti snažil zjevně nevyhovující stav řešit. Navrhovanými změnami byly v první řadě úplné vypuštění § 127a OSŘ či nutnost souhlasu všech stran s vnesením soukromé expertízy do řízení. Žádný z návrhů se však nezabýval tím nedostatkem, že by se § 127a OSŘ měl vztahovat pouze na provádění důkazního prostředku.[91]

---

[88] Tedy před účinností novely zákona č. 218/2011 Sb. (§ 127a OSŘ).

[89] Jirsa, J.§ 127a In Beran, V. et al. *Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář* [online].

[90] srov. Lavický. *§ 127 Znalecké dokazování a odborné vyjádření*, s. 630.

[91] viz Grygar, J. Ustanovení § 127a o. s. ř. a jeho další legislativní směřování [online]. *Bulletin advokacie* [cit. 14. 10. 2024]. http://www.bulletin-advokacie.cz/ustanoveni-127a-o.-s.-r.-a-jeho-dalsi-legislativni-smerovani a Grygar, J. (Ne)zrušit § 127a o. s. ř.? [online]. *Bulletin advokacie* [cit. 14. 10. 2024]. http://www.bulletin-advokacie.cz/nezrusit-127a-o.-s.-r

Odborná literatura tedy kritizuje přístup judikatury, která ve svém důsledku setřela veškeré rozdíly mezi znaleckým posudkem a soukromou expertízou, ačkoli odborná literatura tento názor nesdílí a zaměřuje se pouze na stejné provedení či úplnost takové soukromé expertízy. Judikatura se přiklání k identickému přístupu a v kontextu toho, že se čím dál více dává důraz na to, aby i znalecké posudky byly ve své míře věcně hodnoceny, dává smysl, aby na soukromou expertízu bylo nahlíženo stejně jako na znalecký posudek vyžádaný soudem. Odborná literatura se spíše přiklání k úplnému vypuštění úpravy soukromé expertízy jako verzi znaleckého posudku vyžádaného soudem.[92]

Z mého pohledu judikatura svým výkladem ve velké míře svázala zákonodárci ruce. Pokud byl smysl zákonodárce, aby se opravdu na soukromou expertízu při provádění mělo pohlížet jako na znalecký posudek zadaný soudem, nemůže ve své podstatě tento přístup prosadit zákonodárce sám o sobě, když už tak ze svého pohledu učinil. Z pohledu zákonodárce tedy přichází v úvahu úplné vyjmutí úpravy soukromé expertízy, což už bylo bezúspěšně navrhováno.

Posunutí soukromé expertízy na úroveň znaleckého posudku, tedy *de facto* současný stav, taky není vhodné, zejména z důvodu, za situace, kdy je soukromá expertíza vyhotovována před zahájením řízení, že znalec bez soudní pomoci nemá dostatečný přístup ke všem relevantním podkladům, pokud druhá strana nespolupracuje. Nicméně faktorem je možná tendenčnost podaných soukromých expertíz, když tím, kdo platí znalce při soukromých expertízách je strana případného sporu, nikoli soud. I z tohoto důvodu mi takové řešení připadá nevhodné.

Proto mi jako nejlepší řešení problematiky soukromé expertízy připadá interpretace Lavického, že jenom při provádění důkazu se má na soukromou expertízu nahlížet jako na znalecký posudek. V rámci hodnocení by pak soud mohl mít jinou úvahu o tom, jak se fakt toho, že soukromou expertízu zadávala pouze jedna strana sporu, promítl do závěru soukromé expertízy.

---

[92] Dobrovolná, E. et al. Věcný záměr civilního řádu soudního finální znění 2. verze [online]. *Portál justice* [cit. 20. 9. 2024], s 284 https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+_prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb

Toto řešení by ale bylo možné v takovém případě, kdy by došlo k překonání právního názoru Nejvyššího soudu.

2.4 Znalecký posudek ve věcném záměru civilního řádu soudního

V minulých letech probíhaly přípravy na civilním řádu soudním, který by měl nahrazovat OSŘ. V rámci těchto příprav byl vyhotoven věcný záměr nového procesního předpisu. V připravované rekodifikaci nebyl opomenut ani znalecký posudek jako jeden z důkazních prostředků.

Koncepčně znalecký posudek zůstal jako výslovně uvedený důkazní prostředek. Právní úprava by byla oproti současné právní úpravě rozhodně delší, kdy nově je navrhován na osm paragrafů, současná úprava rozvádí znalecký posudek pouze ve dvou paragrafech.

Největšími a koncepčními změnami je vypuštění odborného vyjádření a soukromé expertízy bez náhrady. V odůvodnění této změny se především argumentuje zahraniční právní úpravou, která takovéto instituty neobsahuje.[93] V medicínských sporech změna ve vypuštění odborného vyjádření v podstatě nevytváří žádné změny, protože medicína je natolik komplexní obor, kde se nedá nad využitím odborného vyjádření uvažovat.

Na rozdíl od toho by vypuštění soukromé expertízy aplikační praxi jistě změnilo, respektive by se stav navrátil do stavu před novelou provedenou zákonem č. 218/2011 Sb. Soukromé expertízy by tak byly svým charakterem pouze listinné důkazní prostředky, což by se promítlo do jejich provádění.

V medicínských sporech by se tato změna projevila značněji, protože je častější, že žalobce si ještě před zahájením řízení nechá vyhotovit soukromou expertízu, kterou pak použije jako podklad pro uplatnění svého nároku. Za současné situace, by se znalec mohl vyslechnout, podle judikatury by se na takovou expertízu pohlíželo jako na znalecký posudek vyžádaný soudem.

[93] Dobrovolná et al. Věcný záměr civilního řádu soudního finální znění 2. verze [online], s 283-284.

Věcný záměr dále upravuje případ podjatosti znalce, kdy důvody jsou stejné jako u soudců. Takovou úpravu obsahují jak civilní řád německý, tak civilní řád rakouský.

Znalci by dostali nové oprávnění v podobě přímého dotazování na účastníky a svědky.[94]

Novinkou je i možnost ohledání znalcem bez přítomnosti soudu, v ojedinělých důvodech i bez účasti stran. Zároveň by došlo ke změně při nevyhovujícím znaleckém posudku, kdy by byl přidán krok mezi vysvětlením a revizním znaleckým posudkem, kde by soud mohl nařídit přepracování a doplnění.[95]

Věcný záměr je tedy z velké části ovlivněn rakouskou a německou právní úpravou.

V tomto ohledu souhlasím s uvedenými změnami tak jak jsou navrženy až na úplné vynechání jakékoli úpravy soukromé expertízy z důvodu předestřených v minulé podkapitole.

[94] Ibidem, s 285.

[95] Ibidem, s 286.

3 Analýza judikatury

Teoretickým rozborem právní úpravy znaleckého posudku lze dojít k závěru, že úprava institutu znaleckého posudku je velmi stručná a nechává velmi velký prostor, který není řešen a který musí být dovozován judikaturou. Z rozboru právní úpravy vyvstávají dva největší okruhy otázek, které jsou rozváděny judikaturou: hodnocení znaleckého posudku jako důkazního prostředku a hranice mezi skutkovým posouzením věci a právním posouzením věci.

Do rozboru judikatury bude zahrnuta i judikatura vyvstávající z případů, které mají svůj původ v trestním řízení. Právní úprava znaleckého posudku v civilním a trestním řízení si je velmi blízká, tomu odpovídá i to, že jednotlivé judikáty, které se zabývají věcí spadající do civilního řízení odkazují na judikaturu týkající se trestního řízení.

3.1 Analýza judikatury z hlediska hodnocení znaleckého posudku

Základní otázkou a zároveň kamenem úrazu hodnocení znaleckého posudku je to, do jaké míry může soud hodnotit věcnou správnost výsledku znaleckého zkoumání. Poněkud sporným základem hodnocení znaleckého posudku je Zpráva Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23.12.1980, sp. zn. Cpj 161/79. V ní byly rozpracovány základní zásady hodnocení znaleckého posudku. Podle této zprávy se znalecký posudek hodnotí jako každý jiný důkazní prostředek podle zásady volného hodnocení důkazu stanovené v § 132 OSŘ. Nicméně znalecký posudek nemůže být posuzován co do své věcné správnosti.

V tomto ohledu je judikatura Nejvyššího soudu zcela konstantní a ve shodě s výše uvedenou Zprávou. Judikáty buďto zcela přejímají text ze Zprávy[96] nebo zcela odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne

[96] Příkladem může být výňatek z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2002, sp. zn. 25 Cdo 583/2001 „*Hodnocení důkazu znaleckým posudkem (§ 132 o. s. ř.) spočívá v posouzení, zda závěry posudku jsou náležitě odůvodněny, zda jsou podloženy obsahem nálezu, zda bylo přihlédnuto ke všem skutečnostem, s nimiž se bylo třeba vypořádat, zda závěry posudku nejsou v rozporu s výsledky ostatních důkazů a zda*

21.10.2009, sp. zn. 22 Cdo 1810/2009 ve znění: „*Znalecký posudek (§ 125, § 127 o. s. ř.) soud sice hodnotí jako každý jiný důkaz podle § 132 o. s. ř., odborné závěry v něm obsažené však hodnocení soudem podle § 132 o. s. ř. nepodléhají. Hodnocení důkazu znaleckým posudkem tedy spočívá v posouzení, zda závěry posudku jsou náležitě odůvodněny, zda jsou podloženy obsahem nálezu, zda bylo přihlédnuto ke všem skutečnostem, s nimiž se bylo třeba vypořádat, zda závěry posudku nejsou v rozporu s výsledky ostatních důkazů a zda odůvodnění znaleckého posudku odpovídá pravidlům logického myšlení. Aby soud mohl znalecký posudek odpovědně hodnotit, nesmí se znalec omezit ve svém posudku na podání odborného závěru, nýbrž z jeho posudku musí mít soud možnost seznat, z kterých zjištění v posudku znalec vychází, jakou cestou k těmto zjištěním dospěl a na základě jakých úvah došel ke svému závěru*."[97] Z hlediska zaměření této práce na medicínské spory byl předmět analýzy zaměřen především na rozhodovací praxi senátu číslo 25 Nejvyššího soudu, jelikož tyto spory z velké části spadají do agendy tohoto senátu, tedy náhrady nemajetkové újmy.

Z mého pohledu je takový závěr neudržitelný. Nelze v jednom dechu říci, že se nehodnotí věcná správnost znaleckého posudku, a na straně druhé vyjmenovat všechna myslitelná kritéria, podle kterých se lze k věcné správnosti dostat. Myslím si, že z terminologického hlediska by bylo mnohem více přiléhající, aby se mluvilo o nepřímém hodnocení věcné správnosti, k čemuž ve svém smyslu dochází. Pokud by se nehodnotila věcná správnost znaleckého posudku, nemohlo by se poté v podstatě nikdy přistoupit k tomu, aby se znalecký posudek nepoužil. Hodnocením dílčích částí a postupů při znalecké činnosti ve svém důsledku musí mít vliv na správnost jeho závěru.

Naopak judikatura Ústavního soudu zaznamenala určitý vývoj, který se ve výsledku ne zcela slučuje s konstantní judikaturou Nejvyššího soudu.

Základem pro vývoj civilistického pojetí hodnocení znaleckého posudku se stala judikatura Ústavního soudu ke znaleckému posudku v trestním řízení. Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 10. 7. 2001, sp.

---

odůvodnění znaleckého posudku odpovídá pravidlům logického myšlení. Důkaz znaleckým posudkem tedy soud hodnotí jako každý jiný důkaz, nemůže však přezkoumávat věcnou správnost odborných závěrů."

[97] Rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2011, sp. zn. 25 Cdo 4223/2009, ze dne 30. 5. 2019, sp. zn. 25 Cdo 2793/2017 nebo Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2023, sp. zn. 25 Cdo 3518/2022.

zn. III. ÚS 77/01 „*[s]oud jistěže znalecký posudek hodnotí jako každý další (jiný) důkaz, který je v rámci trestního řízení veden, je však jeho povinností i z pohledu podaného znaleckého posudku hodnotit jej v kontextu s důkazy ostatními. Účelem znaleckého posudku je objasnění skutkových okolností na základě odborných znalostí v příslušném oboru. Pokud tedy soud se závěry znaleckého posudku nesouhlasí (a v této souvislosti nevyžádá znalecký posudek revizní), musí svůj odlišný názor ve vztahu k hodnocení skutkové okolnosti pečlivě a přesvědčivě zdůvodnit, a to i s ohledem na obor, ve kterém znalec svou odbornost uplatnil.*“ Už z tohoto se nabízí, že když soud nesouhlasí se závěry znaleckého posudku, tedy s jeho správností, lze od něho upustit a hodnocení skutkové okolnosti založit na jiných důkazních prostředcích.

Linie argumentace Ústavního soudu mi od začátku přijde víc přiléhající. Nezabředává do kategorického zákazu hodnocení, ale připouští možnost nesouhlasu soudu se závěry znaleckého posudku. V takovém případě klade ale na soud zvýšené požadavky na řádné odůvodnění.

Obdobně poté v nálezu Ústavního soudu ze dne 4. 12. 2003, sp. zn. I. ÚS 429/03 je shrnuta ustálená judikatura v trestním řízení: „*Dle ustálené judikatury se znalecký posudek hodnotí jako každý jiný důkaz a soud jím není bezpodmínečně vázán. Nemůže sice libovolně nahradit odborný názor znalce vlastním, v dané otázce laickým názorem, ale znalecký posudek musí být prověřen zejména z hlediska, zda znalec přihlédl ke všem skutečnostem, jež mají význam pro obsah posudku, nebo zda se skutková východiska znaleckého posudku opírají o skutečnosti v trestním řízení náležitým způsobem zjištěné, či naopak o skutečnosti pochybné nebo odporující ostatním důkazům, a zda řešení znalce logicky plyne z těchto skutkových předpokladů".*

Z mého pohledu tento nález dobře vystihuje další a základní požadavek na soud, kdy nelze nahradit nevyhovující znalecký posudek vlastním úsudkem, ale formou například revizního znaleckého posudku.

Explicitně poté hodnocení věcné správnosti v trestním řízení dovozuje nález Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. III. ÚS 299/06, kdy „*[z]nalecký posudek je nepochybně významným druhem důkazních prostředků a v rámci dokazování v trestním řízení mu přísluší významné místo. Nelze však pustit ani na okamžik ze zřetele, že ze stěžejních zásad dokazování v novodobém trestním procesu vyplývá požadavek kritického hodnocení všech důkazů včetně znaleckého posudku. Znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě jako každý jiný důkaz, ani on nepožívá žádné větší důkazní síly, a musí být podrobován všestranné prověrce nejen právní*

korektnosti, ale též věcné správnosti. Tato zásada je běžně uznávána v odborné procesualistické literatuře. (...) Ústavní soud si je vědom toho, že požadavek, aby orgán činný v trestním řízení hodnotil mj. též odbornou správnost znaleckého zkoumání a odbornou odůvodněnost závěrů znaleckého posudku, je velmi náročný. Uznává také správnost názoru, že orgán činný v trestním řízení nemůže sám nahradit odborné závěry znalce svými laickými názory. Je však třeba trvat na povinnosti orgánů činných v trestním řízení hodnotit znalecký posudek ze všech aspektů shora naznačených, včetně jeho odborné správnosti. Ponechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku a slepě důvěřovat závěrům znalce by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle jeho vnitřního přesvědčení, privilegovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou správnost soudního rozhodování na znalce; takový postup nelze z ústavněprávních hledisek akceptovat.“

V tomto ohledu mi tento nález připadá jako nejpřiléhavější. Znalecký posudek by se měl podrobit kontrole věcné správnosti. Jednou z kvalit znaleckého posudku by mělo být i to, aby byl znalecký posudek přesvědčivý pro své adresáty, kteří jsou laiky v daném oboru.

Ve stejném duchu se poté nesou jak nález Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2008, sp. zn. I. ÚS 49/06, tak zejména nález Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12, na kterém pak následující judikáty zaměřené na civilní řízení zakládají svoji argumentaci.

To, že judikatura Ústavního soudu ohledně hodnocení znaleckého posudku v trestním a civilním řízení nebyla jednotná, dokazuje na jedné straně usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2016, sp. zn. I. ÚS 1054/13: „*Ústavní soud dodává, že při hodnocení důkazu znaleckým posudkem se jedná o proces, kdy obecný soud posoudí, zda závěry posudku jsou náležitě odůvodněny, zda jsou podloženy obsahem nálezu, zda bylo přihlédnuto ke všem skutečnostem, s nimiž se bylo třeba vypořádat, zda závěry posudku nejsou v rozporu s výsledky ostatních důkazů a zda odůvodnění znaleckého posudku odpovídá pravidlům logického myšlení (viz např. usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 10. 2011, sp. zn. II. ÚS 3147/10, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1810/2009). Obecný soud hodnotí znalecký posudek jako každý jiný důkaz a není oprávněn přezkoumávat věcnou správnost odborných závěrů, k nimž znalec dospěl.“* Tento případ se týkal poskytnutí protiplnění za přechod účastnických cenných papírů na hlavního akcionáře, nicméně závěr Ústavního soudu je vcelku jasný, a to takový, že soud není oprávněn přezkoumávat věcnou správnost znaleckého posudku. Zcela tak v tomto případě

odkázal na judikaturu Nejvyššího soudu, dokonce na stejný judikát, na který dnešní judikatura Nejvyššího soudu odkazuje.

Obdobně v nálezu Ústavního soudu ze dne 2. 2. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3122/15, který se zabýval náhradou za pracovní úraz, se vyjádřil v bodě 19 o hodnocení věcné správnosti následovně: „*Přestože soud nesmí přezkoumávat odborné skutkové závěry znalce, je znalecký posudek jen jedním z důkazů, které je soud povinen hodnotit podle klíčové zásady volného hodnocení důkazů (§ 132 o. s. ř.), tedy každý zvlášť a všechny v jejich vzájemné souvislosti. K zásadní roli úvahy soudu při rozhodování o mimořádném zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění podle § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2013 sp. zn. III. ÚS 2365/11 (N 162/70 SbNU 511) nebo ze dne 25. 2. 2009 sp. zn. I. ÚS 92/08 (N 36/52 SbNU 367).*“

Z těchto rozhodnutí Ústavního soudu lze dovodit, že v této chvíli ještě nebyla aplikována judikatura Ústavního soudu v trestních věcech, ale spíše linka judikatury Nejvyššího soudu.

Obratem ve vývoji judikatury Ústavního soudu v civilních věcech, v tomto případě náhradě nemajetkové újmy při postupu poskytovatele zdravotních služeb *non lege artis*, byl nález Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. I. ÚS 3937/18. Po zopakování argumentace z nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4457/12 bylo dodáno, že „*[p]onechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku, bez dalšího důvěřovat závěrům znalce by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle svého vnitřního přesvědčení, privilegovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou i právní správnost soudního rozhodování na znalce; takový postup nelze z ústavněprávních hledisek konstrukce soudní moci akceptovat již proto, že by eliminoval roli soudní moci a ve svém důsledku ochranu vůči státu při plnění jeho povinnosti chránit zdraví jedince. Je tedy zřejmé, že byl překonán názor Krajského soudu v Ostravě, obsažený v ústavní stížností napadeném rozsudku (str. 5 druhý odstavec), podle kterého "soud nemůže přezkoumat věcnou správnost odborných závěrů znalce, neboť k tomu soudci nemají odborné znalosti anebo je nemají v takové míře, aby mohli toto přezkoumání zodpovědně učinit". Pak by se mohly medicínské spory ponechat pouze disputacím lékařských kapacit (spolu s veškerými riziky vyplývajícími ze stavovské solidarity) a soudci by jejich závěry za stát jen formálně stvrdili.*“

V tomto ohledu došlo k obratu v otázce hodnocení znaleckého posudku. Ústavní soud přímo vyslovuje, že je překonán názor, že soud nemůže přezkoumat věcnou správnost znaleckého posudku, dokonce tuto

argumentaci v medicínských sporech dovádí ad absurdum k pouhému formálnímu stvrzení rozhodnutí znalce. Jako obrat v názoru na hodnocení znaleckých posudků a označení jako správné cesty to popisuje i odborná literatura[98]

Z mého pohledu jde ve svém smyslu o stejnou argumentaci jako v nálezu Ústavního soudu ze dne 10. 7. 2001 sp. zn. III. ÚS 77/01 citovaného výše. V tomto ohledu byl ale použit a dovozen i v civilních věcech. Takový posun mi připadá vhodný.

Potvrzení změny judikatury i v civilních věcech završuje nález Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2022, sp. zn. I. ÚS 1785/21. *„Je-li znalecký posudek řádně zadán, vypracován a proveden k důkazu, přichází na řadu jeho zhodnocení rozhodujícím soudem; ze stěžejních zásad dokazování (§ 132 o. s. ř.) totiž vyplývá požadavek kritického hodnocení všech důkazů, včetně znaleckého posudku.“* Zde navazuje citace z nálezu Ústavního soudu sp. zn. 299/06[99] a poté bylo v bodě 23 doplněno, že *„[h]odnocení důkazu znaleckým posudkem spočívá v posouzení, zda závěry posudku jsou náležitě odůvodněny, zda jsou podloženy obsahem znaleckého nálezu, zda bylo přihlédnuto ke všem skutečnostem, s nimiž se bylo třeba vypořádat, zda závěry posudku nejsou v rozporu s výsledky ostatních důkazů a zda odůvodnění znaleckého posudku odpovídá pravidlům logického myšlení. Aby soud mohl znalecký posudek odpovědně hodnotit, nesmí se znalec omezit na podání odborného závěru, nýbrž z jeho posudku musí mít soud možnost seznat, z kterých zjištění v posudku znalec vychází, jakou cestou k těmto zjištěním dospěl a na základě jakých úvah došel ke svému závěru (srov. rozhodnutí č. 47 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1955, citované v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1810/2009 ze dne 21. 10. 2009).“*

Došlo tedy k použití judikatury Ústavního soudu vztahující se k trestnímu řízení. Nicméně v bodě 23 bylo citováno z rozsudku, který používá judikatura Nejvyššího soudu. Problémem tedy je, že judikatura Ústavního soudu dovozuje to, že soudy mají hodnotit věcnou správnost znaleckého posudku, kdežto judikatura Nejvyššího soudu stojí na premise, že soudy nemají, či dokonce nesmí, hodnotit věcnou správnost znaleckého posudku. Ústavní soud poté ale při řešení, jak se má postupovat

[98] Tomoszek, Fürst, Šínová. *K hodnocení znaleckých posudků i v kontextu nové právní úpravy*, s. 236 a násl.

[99] Byla citována stejná pasáž viz výše.

při tomto hodnocení, odkazuje na judikaturu Nejvyššího soudu stojící na úplně opačné premise.

Bohužel tento nález je určitou kaňkou ve vývoji hodnocení znaleckého posudku. Svou podstatou mířil k hodnocení věcné správnosti znaleckého posudku, nicméně zcela nevhodně odkázal na judikaturu Nejvyššího soudu. Dle mého názoru jde o určitou nedůslednost Ústavního soudu, kdy sleduje vývoj v tomto ohledu, nicméně ve snaze o návod, co by se mělo na znaleckém posudku zejména hodnotit, odkázal na nevhodný judikát, přičemž si nebyl vědom, že judikatura Nejvyššího soudu stojí na jiném základu.

Jak tedy přistupovat k tomuto nemarginálnímu rozdílu? Oba proudy judikatury se neshodnou na výsledku, tedy jestli mají soudy přistupovat k hodnocení věcné správnosti znaleckého posudku. Judikatura Nejvyššího soudu toto odmítá, nicméně má stanovená výše uvedená kritéria, která hodnotí. Tato kritéria ve svém důsledku slouží ke kontrole věcné správnosti znaleckého posudku bez toho, aniž by tak soud kontroloval samotný výsledek znaleckého zkoumání. Z tohoto pohledu ke kontrole dochází. Hlavním výsledkem tedy je to, aby znalecký posudek byl proveden, aby soud nenahrazoval funkci znaleckého zkoumání v civilním procesu, ale aby tento proces kontroloval a využíval jeho výsledků. Pokud však soud dojde k závěru, že došlo k pochybení v rámci znaleckého zkoumání, nemůže znalecký posudek označit za chybný a nahradit ho vlastním názorem, ale využít zákonných prostředků, jakým je ku příkladu revizní znalecký posudek.

3.2 Analýza judikatury z hlediska rozdílu mezi skutkovým a právním posouzením

Druhým důležitým tématem, kterým se zabývá judikatura, je stanovení hranice, která určuje, co je právní otázka, tedy o čem rozhoduje soud, a co je skutková otázka, tedy co je v kompetenci znalců a nikoli soudu. Základním kamenem judikatury je to, že konečné rozhodnutí ve věci leží výhradně na soudu. To lze ukázat v nálezu Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. II. ÚS 2630/07 „*[Postup obecných soudů] [j]e charakterizován formálním, schematickým pohledem na projednávaný případ, bez snahy o individuální přístup ke každému jednotlivému případu, a naprosto nekritickým přejímáním závěrů znaleckých posudků, v nichž jsou mnohdy formulovány odpovědi na dotazy soudů, které překračují meze odborného*

posouzení a zasahují přímo do rozhodování soudů tím, že dávají přímý návod, jak má soud ve věci rozhodnout. Soudní rozhodnutí pak není rozhodnutím nezávislého soudu, ale soudního znalce." Soud musí o případu rozhodnout autoritativně sám, kdy důkazní prostředky jsou pouhými podklady pro volnou úvahu soudu, nikoli jediný podklad pro takové rozhodnutí. To je tedy také odpovědností soudu, aby už otázky nekladl příliš návodně a směřující k právnímu posouzení věci.

Ústavní soud tak dle mého názoru kritizuje přístup obecných soudů k výsledkům znalecké činnosti, nicméně bez zevrubnějšího popisu, jak by jinak měly soudy postupovat.

Rozšíření této judikatury poskytl znovu Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 9. 1. 2014, sp. zn. III. ÚS 2253/13, kdy došel k následujícímu názoru: „*Vzdor tomu městský soud vlastní zákonné úvahové a argumentační břemeno, v podobě právní kvalifikace skutkových zjištění, důsledně vzato ze sebe sejmul a vložil na znalecký ústav (zpracovatele posudku), když mimo jiné uvedl: "... žalovaný postupoval v souladu s ustanovením § 11 odst. 1 zákona č. 20/1966 Sb. ... Tento závěr vyplývá z ústavního znaleckého posudku ... Soud nemá důvod pochybovat o jeho závěrech ..." (s. 7 napadeného rozsudku městského soudu). Závěr, zda zdravotnické zařízení (ne)postupovalo v souladu se současnými dostupnými poznatky lékařské vědy, je závěrem právním, a tudíž v kompetenci nezávislého soudu. Znalecký posudek může být jen skutkovým podkladem (nejčastěji jedním z více podkladů) pro tento právní závěr o postupu (non) lege artis."* Došlo k potvrzení, že posuzování postupu *lege artis* je právní otázkou a je tedy na soudu, aby toto posoudil. Postup obecného soudu v pouhém konstatování, že nelze pochybovat o výsledcích znaleckého zkoumání je velmi nedostatečný a v důsledku se jedná o přenos rozhodování na znalce.

V usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3470/15 poté došlo k rozšíření tohoto názoru. Je důležité na tomto místě předestřít, že skutkové okolnosti případu se zabývaly péčí soudu o nezletilého a znalecký posudek byl vyhotovován v oboru psychologie, tedy mimo rámec tématu této práce, nicméně procesní stránka případu se dá přenést na medicínské spory. „*Zatímco skutkové okolnosti soud zjišťuje prostřednictvím dokazování, posoudit právní stránku věci a vyslovit určující závěry je povinen vždy soud a není oprávněn přenášet tuto činnost na jinou osobu, a to ani na znalce a v případech, kdy esenciální roli pro rozhodnutí hraje posouzení skutečností, k nimž je třeba jeho odborných znalostí."* Není zde tedy žádný prostor, kde by soud takové rozhodnutí mohl přenášet na znalce, a to ani ve vysoce specializovaných a náročných

oborech, jakým je podle Ústavního soudu psychologie. Podle mého názoru se takový závěr bude obdobně aplikovat i v oboru zdravotnictví.

Z této judikatury lze finálně dovodit, že rozhodnutí o postupu *lege artis*, v medicínských sporech, tedy rozhodnutí o porušení právní povinnosti, leží čistě a jenom na soudu.

Z mého pohledu je tento výsledek velmi jasný, ale ve svém důsledku opomíjí fakt, že postup *lege artis* není zcela jednoduchou právní povinností a její zjišťování je mimořádně obtížné i pro samotné znalce. O tom však bylo pojednáno výše.

Nicméně lze uzavřít, že obecné soudy ve výše zmíněných případech až příliš excesivně a nekriticky přijaly závěry znalce.

Jako další dílčí otázka vyvstává, co je a co už není právní otázkou. V návaznosti k předchozímu závěru zde uvedu nechronologicky usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2023, sp. zn. 25 Cdo 2850/2023, kdy *„[s]pecifikum sporů o náhradu škody v souvislosti s poskytováním zdravotní péče spočívá v tom, že otázku, zda poskytovatel zdravotní péče postupoval lege artis, je nutno posuzovat za pomoci znalců – lékařů, a podkladem pro závěr o porušení uvedené povinnosti je zpravidla znalecký posudek z oboru zdravotnictví. Jak škůdce jednal, je otázkou skutkovou; jak měl jednat, je sice právní úvahou, avšak prakticky převoditelnou na otázku, jak v daných okolnostech jedná patřičně rozumná a zodpovědná osoba dané profese a kvalifikace. Tím se v podstatě rovněž blíží otázce skutkové, kterou soud zjišťuje cestou znaleckého posouzení, tedy dokazováním. Z hlediska aplikační praxe je tedy otázka standardu náležité zdravotní péče přiměřeného konkrétním okolnostem případu fakticky rovněž otázkou skutkovou, přinejmenším v tom smyslu, že odpověď na ni je vyvozována z provedeného dokazování (srov. Holčapek, T. Dokazování v medicínskoprávních sporech, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 96). Závěr, zda poskytovatel zdravotní péče postupoval lege artis ve smyslu, jak tento pojem užívá odborná literatura a judikatura, přesto přísluší soudu a nikoli znalci. Znalecký posudek je tedy skutkovým podkladem (jedním z více podkladů) pro právní závěr soudu o postupu (non) lege artis (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2016, sp. zn. 25 Cdo 878/2014, uveřejněný pod C 15605 v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, dále jen „Soubor“).“*

Ve srovnání je dovozeno, že otázka postupu *lege artis* je na rozhraní otázky skutkové a otázky právní. Podle Holčapka je důležité rozlišení toho, jak měl škůdce jednat, tedy pravidlo, které je na základě zákonného imperativu *lege artis* v zákoně o zdravotních službách dovozeno

z mimoprávního materiálu, a finální subsumpce pod postup *lege artis* podle ZZS. Pravidlo obsažené v ZZS je z povahy věci velmi vágní právní pojem, který je pak dále konkretizován. V medicínském prostředí by ani jinak nešlo dojít ke konkretizaci. Jiný postup bude správný pro malé dítě a jiný postup bude vhodný pro dospělého člověka. Obdobně se musí posuzovat aktuální zdravotní stav pacienta či jeho předešlé podstoupené zákroky. Z důvodu, že je zákonné pravidlo tak vágní, je stanovení postupu *lege artis* velmi blízké ke skutkové otázce.[100]

Na tomto místě je vhodné podotknout, že stanovení toho, jak se měl lékař zachovat se musí posuzovat s informacemi dostupnými v době poskytování péče, nikoli s informacemi dostupnými až v době řízení.[101]

K rozlišení právních a skutkových otázek se vyjadřoval Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 2. 11. 2010, sp. zn. I.ÚS 2121/07. *„Soudům obou stupňů je nutno vytknout především to, že jim vůbec nepřísluší posouzení otázky, zda nález na vaječnících byl nálezem patologickým, či nikoliv. Podle § 127 odst. 1 o. s. ř. má soud ustanovit znalce tehdy, pokud rozhodnutí závisí na posouzení skutečností, k nimž je zapotřebí odborných znalostí. Těmito odbornými znalostmi jsou jiné znalosti než znalosti práva, jakož i jiné znalosti a zkušenosti než ty, které soudce získal výukou, výchovou a životní praxí. Nic samozřejmě nebrání tomu, aby jako znalec byl ustanoven ten, kdo již podal znalecký posudek v trestním řízení; naopak takový postup může být procesně ekonomický, neboť pak nebude vždy nutno ukládat vypracování nového písemného znaleckého posudku nebo jeho doplnění, ale postačí tuto osobu jako znalce vyslechnout (viz Fiala, J. in Rubeš, J. - Handl, V. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Panorama, 1985, s. 582 a 592). Posouzení skutečnosti, zda nález na vaječnících je či není patologickým nálezem, nepochybně mezi odborné znalosti právní nepatří a stejně tak jej nelze zařazovat mezi znalosti získané výukou, výchovou či životní praxí soudce. K posouzení této otázky je zapotřebí odborných lékařských znalostí, znalce z oboru zdravotnictví, k čemuž nedošlo.“* V medicínském prostředí tedy rozhodnutí, zda se jedná o patologický nález, resp. jakýkoli odborný termín, nemůže soud nahradit svým posouzením.

Rozhodnutí týkající se medicínských sporů bohužel trpí tím, že jsou velmi kazuistické.

Zajímavý rozbor rozlišení právní a skutkové otázky poskytlo výše zmíněné usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS

---

[100] Holčapek. *Dokazování v medicínskoprávních sporech*, s. 96-97.

[101] Těšínová et al. *Medicínské právo,* s. 42.

3470/15 opět s poznámkou, že se jedná o řízení v rámci péče soudu o nezletilé. „*Obecné soudy v tomto ohledu nepostupovaly adekvátně. Nalézací soud nevhodně formuloval již zadání znaleckého úkolu. Je jistě legitimní, pokud ustanovené znalkyni uložil provést psychologické vyšetření obou rodičů i nezletilých; neměl ale již požadovat zodpovězení právní otázky, který z rodičů má lepší výchovné schopnosti – takové hmotněprávní hodnocení náleží pouze soudu. Stejně tak znalkyni správně uložil zhodnotit vztah nezletilých k oběma rodičům a ověřit, zda nejsou některým z nich ovlivňováni (naváděni) proti druhému rodiči. Neměl ale již žádat posouzení, zda je v zájmu nezletilých spíše jejich svěření do péče matky nebo otce, popř. svěření dětí do střídavé péče – rovněž posouzení této (právní) otázky přísluší výhradně soudu, přičemž znalec je povolán toliko k tomu, aby poskytl (z pohledu právního hodnocení neutrální) skutková zjištění. Nemístný byl i čtvrtý bod zadání posudku, jímž nalézací soud znalkyni požádal o vymezení časové a místní úpravy styku nezletilých s druhým rodičem, do jehož péče nebudou svěřeni – i to je věcí právního posouzení, kterého se nemůže soud podobným způsobem "zbavovat".*“ Na tomto případu lze ilustrovat, že vyhotovení psychologického vyšetření, zhodnocení vztahu osob a ovlivnění dítěte je vhodná otázka na znalce, ale na druhou stranu zhodnocení výchovných schopností, zájem dítěte na svěření do péče jednotlivých rodičů a vymezení styku rodičů s dítětem je naopak ve výlučné kompetenci soudu jako právní otázky.[102]

To však u čistě medicínských sporů není jednoduché, protože pojem postupu *lege artis* není na zákonné úrovni tak přesně stanoven.

Více otázkami se zabývá Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 190/2017. Věc sice spadá do agendy trestního kolegia, ale v daném případě bylo v adhezním řízení řešena otázka odškodnění poškozeného. První otázkou byl charakter výše odškodnění za nemajetkovou újmu. V bodu 55 usnesení Nejvyšší soud uvádí, že „*[p]ři stanovení nemajetkové újmy znalec MUDr. Michal Šlégl sám určil k jednotlivým zraněním bodové ohodnocení bolestného, u kterého nad rámec znaleckého posuzování sám vyčíslil též konkrétní částku, a to přesto, že tato právní otázka již přísluší soudu. Nelze ani v tomto případě rezignovat na podstatu znaleckého posudku, a to, že úkolem znalec je z hlediska medicínského ve svém posudku uvést zásadně bodové ohodnocení zdravotního postižení či poškození, jakož i dalších nemateriálních újem vzniklých u*

[102] Viz ku příkladu § 871, § 884, § 888 OZ, které zakotvují tyto právní povinnosti rodičů, načež rozhodnutí spočívá na soudu.

poškozeného, které z jeho pohledu byly podle zdravotního stavu poškozeného určující pro to, aby soud mohl konečnou výši stanovit. Soud tak činí nejen na podkladě údajů znalce, ale i na základě všech ve věci učiněných znaleckých zjištění a odborných závěrů ve spojení s těmi, které sám učinil, v souladu s principy zakotvenými v § 2 odst. 6 tr. ř., ale mimo jiné i s ohledem na možnost upravit výši náhrady (srov. VOJTEK, P. Komentář k § 2958 obč. zák., bod 18. Dostupný v právním informačním systému ASPI k 20. 9. 2017), anebo aplikovat ustanovení § 2953 obč. zák. V tomto směru se již jedná o právní posouzení výše náhrady nemajetkové újmy v penězích, a nikoli o odbornou otázku, jejíž zodpovězení by náleželo znalci.“ Dále toto v bodě 58 rozvíjí, že stanovení výše odškodnění v samotném znaleckém posudku nevytváří vadu posudku, kde by se nemohl takový znalecký posudek procesně použít. Soud v takovém případě nemůže takovou částku pouze převzít, nicméně může použít takovou částku jako základ svých úvah, které nicméně může a musí doplnit dalšími okolnostmi a výši odškodnění takto moderovat.

Na tento závěr potom navazuje judikatura občanského a obchodního kolegia v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2021, sp. zn. 25 Cdo 1361/2021, kde začíná a kde končí úloha znalce. „*Lze shrnout, že první fáze posouzení […] patří do působnosti znalce, jehož úkolem je vytvořit pro soud dostatečně podrobný, strukturovaný a pochopitelný skutkový podklad, obsahující odborný lékařský závěr o míře vyřazení poškozeného z životních činností definovaných v Metodice tak, aby soud mohl učinit právní závěr o výši náhrady za nemajetkovou újmu (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 190/2017, Rt 39/2018). Tento závěr má povahu objektivizující, neboť posuzuje konkrétní postižení daného poškozeného, ovšem v obecné rovině všech v úvahu přicházejících činností (viz uvedené domény a jejich definice) bez ohledu na subjektivní pocity a individuální specifika poškozeného, tedy vyjadřuje, jak zjištěné zdravotní následky připravují poškozeného o potenciál věnovat se činnostem definovaným ve všech doménách. Znalci proto nepřísluší zjišťovat, které z posuzovaných činností poškozený skutečně vykonával, v jaké intenzitě a nakolik ztrátu či omezení některých z nich pociťuje úkorně. To není odborná lékařská otázka, nýbrž úkol soudu, aby objektivní zařazení pacienta do procentní škály vyřazení ze společenského života tzv. modifikoval (subjektivizoval či personalizoval) právě již vzhledem ke konkrétním okolnostem případu a s respektem ke vnímání újmy samotným poškozeným (body 23 až 26 odůvodnění tohoto rozsudku). Stejně tak znalci nepřísluší, aby sám stanovil a určil částku náhrady za ztížení společenského*

uplatnění, neboť je to soud, kdo stanoví její výši. Soud je oprávněn kontrolovat, zda znalec vyčerpal při hodnocení celou definici jednotlivých domén či zda neopomenul některé z nich hodnotit, resp. může dotazem na znalce zjišťovat, jakými úvahami byl při stanovení stupně či procenta obtíží veden. Pochybení v tomto směru může totiž vést ke zkreslení výsledku. Znalci nelze samozřejmě vyčítat, že k výpočtu výsledného procenta použije webového rozhraní, které slouží i pro mimosoudní řešení nároků a které podle zadaného data ustálení zdravotního stavu automaticky přiřazuje znalcem stanovenému procentnímu vyjádření omezení aktivit poškozeného odpovídající peněžní částku a nabízí dokonce možnost její jednoduché modifikace. Je oproti tomu chybou soudu, jestliže bez dalšího takto případně doplněný posudek použije, aniž by uvedl vlastní úvahu, která přísluší jen jemu. Tak se tomu do určité míry stalo i v nyní projednávané věci." Znalec tedy může použít webovou aplikaci, ale je úlohou soudu, aby zohlednil aspekty jako je vyřazení člověka z aktivit, které vykonával, jak moc je omezen v životě atd.

Výše řešené případy se také týkají Metodiky, jejíž vznik a uplatňování z ohledu rozsahu nemůže být dán větší prostor. Vhodné se mi v těchto případech zdá, že Ústavní soud a priori nenutí soudy, aby si nenechaly „poradit" znalci, nicméně to musí být po vědomé úvaze samotného soudu.

Konečně potom se i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 8. 3. 2023, sp. zn. I. ÚS 1010/22 vyjádřil k okruhům, které má na starost znalec a které soud. „*Vztaženo k souzené problematice lze ohledně znaleckého zkoumání a odpovědnosti soudce za rozhodnutí ve věci – které jej nikdo nemůže zbavit – uzavřít, že soudní znalec z oboru zdravotnictví může soudci pomoci ohodnotit zejména kategorii vytrpěných bolestí. V kategorii ztížení společenského uplatnění však převážně nejde o odborná skutková zjištění (namátkou zda se pacient dorozumí řečí, zda je schopen pečovat o domácnost, zda je schopen práce a udržování mezilidských vztahů – viz b. 33 výše). Zjištění, jak je poškozený v každodenním životě omezen – v oblasti pracovní, kulturní, sportovní, společenské, sexuální, psychické, každodenního života – není "odborné" a není třeba je dokazovat znalecky, postačí využít další (mimo jiné méně nákladné a časově náročné) důkazní prostředky (typicky výslechy svědků, listinné důkazy apod.). Na podkladě učiněných zjištění se pak výlučně soudce (nikoliv znalec) musí zabývat (již právní) otázkou, do jaké míry je naplněna hypotéza § 2958 o. z., tj. v jaké míře u poškozeného nastala překážka lepší budoucnosti. Pro eliminaci rizika arbitrárního a nepředvídatelného rozhodování se může obecný soud*

přidržet poměrně jednoduchého metodického pravidla – míře omezení života poškozeného (překážce jeho lepší budoucnosti) přiřadí určitou procentní hodnotu porovnáním jednak se stavem 100% poškozeného pacienta (nejhůře představitelné poškození zdraví), jednak se stavem konkrétně zkoumaného pacienta před poškozením jeho zdraví. Shodne-li se soudní praxe, že 100% poškození zdraví odpovídá částce čtyřsetnásobku průměrné mzdy, jak proklamuje Metodika (v roce 2022 šlo o částku 15 135 600 Kč), vyjde soudu podle procentního ohodnocení překážky lepší budoucnosti konkrétního žalobce výchozí částka (zpravidla jako minimální možná), s níž může dále pracovat tak, aby podle svého nejlepšího vědomí i svědomí naplnil zákonodárcem požadované zásady slušnosti (§ 2958 o. z.) a měl své rozhodnutí oč opřít. Existence překážky lepší budoucnosti, její míry, jakož i obecně míry újmy na zdraví, je otázkou právní, jejíž řešení nelze (nikdy) přenášet na znalce.“ Na této otázce se tedy shoduje jak judikatura Nejvyššího soudu, tak judikatura Ústavního soudu.

Závěrem této podkapitoly lze shrnout, že na základě judikatury jak Nejvyššího soudu, tak judikatury Ústavního soudu, nelze nekriticky přejímat názory znalce jako názory soudu, a v takovém důsledku nechávat rozhodnutí na osobách, u kterých nejsou zajištěny takové požadavky, jako na osobu soudce. Dalším závěrem je to, že rozdělení skutkových otázek a právních otázek, tedy rozdělení mezi znalce a soud, musí být důsledné a je zejména v rukou soudu. Judikatura tenduje k co největšímu omezení okruhu otázek, na které může znalec odpovídat. Znalecký posudek není zatížen vadou, pokud hodnocení právních otázek obsahuje, nemělo by k tomu však v první řadě vůbec docházet například položením návodných otázek. Zde je první důležitá úloha soudu už ve formulaci otázek. Pokud už znalecký posudek obsahuje právní hodnocení otázky, nemá k tomu soud přihlížet. Nicméně v prostoru medicínských sporů a náhradě nemajetkové újmy je zde specifické postavení, kdy není stanovena přesná právní povinnost poskytovatele zdravotních služeb a pomocí dokazování se k takové právní povinnosti teprve musí dojít. Znalecký posudek v takovém případě má až kritickou váhu pro rozhodnutí soudu, ale to nezbavuje soud hodnocení znaleckého posudku ve světle ostatních důkazních prostředků. Je potřeba nicméně brát v potaz, že není jednotná judikatura Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, což situaci v tomto ohledu komplikuje.

4 Komparace s jinými právními řády

Po analýze českého právního prostředí přichází na řadu porovnání s jinými právními řády. Pro porovnání jsem si vybral právní řády, které jsou českému právnímu řádu v tomto ohledu nejblíže, tedy těm, se kterými máme velmi podobný právní vývoj. Jsou jimi německý právní řád a rakouský právní řád. Právě s rakouským právním řádem si je naše úprava nejblíže, protože jsme byli součástí jednoho státního zřízení až do roku 1918, kdy právní předpisy byly převzaty do tehdy československého právního řádu recepční normou.[103]

4.1 Komparace s německým právním řádem

Základním právním předpisem pro německé civilní řízení je ZPO. Úpravu nalezneme v knize druhé oddílu prvním hlavě osmé, tedy mezi § 402 a § 414 ZPO. To je jediná úprava znalecké činnosti na zákonné úrovni v Německu, naproti českému ZnalZ. V Německu neexistuje jednotný seznam znalců, tak jak je tomu v tuzemsku, ale jednotlivé regionální odborové komory vedou svoje seznamy, které se specializují na svůj obor. Ty si pak vytváří vlastní kodexy chování.[104]

Znalecké zkoumání je sice vyděleno jako svébytný důkazní prostředek, nicméně se na něj použijí subsidiárně normy určené pro svědeckou výpověď (§ 402 ZPO), kdežto v tuzemské úpravě jsou tyto důkazní prostředky od sebe v podstatě odděleny.

V Německu je výběr znalce upraven v § 404 ZPO, kdežto v tuzemské právní úpravě tento postup není upraven, takže výběr určitých osob a jejich počet je v podstatě rozhodnutím o vedení řízení. Zvláštností v procesu výběru znalce je především pravidlo podle § 404 odst. 4 ZPO, kdy, pokud se na osobě znalce shodnou strany řízení, je takovým výběrem soud vázán, nicméně počet takových osob dále stanovuje soud.

V § 404a ZPO je pak rozveden postup soudu při zadávání znalecké otázky. To spočívá v tom, že soud částečně vede znalce, poučuje ho, co je jeho úkolem, které důkazní prostředky má brát v potaz a na které se má zaměřit.

---

[103] Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.

[104] Ševčík, P. *Dokazování znaleckým posudkem v občanském soudním řízení.* 2015, disertační práce, Univerzita Palackého v Olomouci, s. 141-142.

§ 405 ZPO výslovně umožňuje provedení důkazu znalcem v rámci dožádání, které v tuzemské právní úpravě je také umožněno podle § 39 OSŘ.

Možnost vyloučení znalce upravuje § 406 ZPO, kdy důvody pro vyloučení znalce z projednávaného případu jsou stejné jako při vyloučení soudce. Ty jsou upraveny v § 41 a § 42 ZPO, kdy po vyloučení možností jako rozhodování ve stejném případu na jiném stupni zjevně míří pouze na soudce, dochází především k zajištění nestrannosti znalce. Pokud je znalec vyslechnut jako svědek, může být poté zároveň ustanoven jako znalec ve stejné věci. Dle mého názoru je zde odchylka od tuzemské úpravy. V takovém případě by z mého pohledu byla ohrožena nezávislost znalce, a proto by v českém řízení došlo k výslechu osoby jako svědka a znalcem by byla ustanovena jiná osoba. Kumulace pozice svědka a znalce sice není výslovně zakázána, ale z mého pohledu není procesně použitelná, snad jen za situace, kdy by svědek byl jedinou osobou zapsanou v daném odvětví v seznamu znalců. V takovém případě by zde ale pořád byla možnost ustanovit znalce ad hoc podle § 26 ZnalZ.

§ 407 a § 407a ZPO stanovuje povinnosti znalce. Zejména povinnost znalecký posudek vyhotovit, přezkoumání, jestli problém spadá do jeho odbornosti a zda nebude potřeba více znalců.

Při odmítnutí vyhotovení posudku se postupuje obdobně jako při odmítnutí výpovědi svědka. Tím se akcentuje spíše osobní vztah znalce a účastníků řízení, protože důvody pro odmítnutí výslechu jsou podle § 383 ZPO zejména osobní vztahy, příslušnost k náboženské skupině, novináři a osoby, které jsou vázány mlčenlivostí. Důvody jsou pak doplněny v § 384 ZPO, zvláště přivození si nebezpečí zahájením trestního řízení.

Naopak v české právní úpravě jsou spíše akcentovány důvody administrativní v podobě pozastavení oprávnění, absence odpovídajícího odvětví nebo specializace, pracovní vytíženost při vyhotovování dosud zadaných znaleckých posudků. Dále jsou důvody doplněny vážnými zdravotními a rodinnými důvody nebo jiným pracovním vytížením.

Odpovědnost za řádné provedení znaleckého posudku je stanovena v § 409 ZPO, která sice v tuzemské úpravě není takto specificky obsažena, ale plně odpovídá pořádkové pokutě, jelikož se jedná o ztěžování průběhu řízení.

V § 410 ZPO je upraven slib znalce, který musí být vždy složen, umožňuje se tedy podání znaleckého posudku ad hoc.

Obdobně jak tuzemské právní úpravě je umožněno podat znalecký posudek v písemné formě. I zde je tedy ze zákonného hlediska

preferováno ústní podání, které nicméně v praxi není bez písemného posudku příliš využíváno.

Německé ZPO umožňuje využití znaleckého posudku z jiného řízení, zejména tedy trestního řízení, v civilním řízení. Tato možnost byla v tuzemské právní úpravě dovozena a doporučena judikaturou.

Za poskytnutí znaleckého posudku je znalci poskytována odměna v podobě znalečného.

Tak jak tuzemská právní úprava stojí na zásadě volného hodnocení důkazu, není tomu jinak u úpravy německé. Vyvstávají zde tedy stejné problémy v otázce hodnocení znaleckého posudku a rozdílu mezi skutkovou a právní otázkou. Německá judikatura obdobně stojí na tezi, že znalecký posudek je svým charakterem velmi významný důkazní prostředek, to ho však neprivileguje nad ostatními důkazními prostředky.[105]

Tak stejně musí být znalecký posudek kriticky a pečlivě posouzený a soud nemůže výsledky znaleckého zkoumání převzít do svého rozhodnutí bez dalšího. Pokud znalec neuvede do znaleckého posudku, z jakých skutkových zjištění vycházel, způsobuje to vadu posudku.[106]

V německé právní úpravě tedy zcela chybí obdoba odborného vyjádření jako předstupně důkazu znaleckým posudkem. Tak stejně zcela chybí možnost vnesení soukromé expertízy, tak jak tomu je u nás podle § 127a OSŘ. Dochází tedy k podobné situaci jako podle staré právní úpravy, kdy na takové posudky bude nahlíženo jako na klasické listinné důkazy. Za zmínku také stojí, že německá úprava neklade na znalecký posudek žádná kritéria z pohledu obsahu.

Z výše nastíněného srovnání lze dále dovodit, že německá koncepce znaleckého posudku je postavena na blízkosti svědecké výpovědi a znaleckého posudku, kdežto česká úprava stojí na v zásadě důsledném oddělení těchto důkazních prostředků. Německá právní úprava neštěpí úpravu znaleckého posudku mezi více předpisů a znalecký posudek je upraven pouze v ZPO. Mírně odlišné jsou poté i důvody pro odmítnutí vyhotovení znaleckého posudku.

---

[105] Viz § 286 ZPO.

[106] Prütting, H., Gehrlein M. *ZPO Kommentar.* Köln: Wolters Kluwer Deutschland, 2018, s. 894.

4.2 Komparace s rakouským právním řádem

Rakouská právní úprava je vůbec ta nejbližší, která českému právnímu prostředí může být. Systém státní správy znalců a překladatelů je obdobně rozdělen mezi dva předpisy, na jedné straně ZPOat, který upravuje postup soudu při potřebě podání znaleckého posudku a Zákon o znalcích a tlumočnících, který z velké míry upravuje výkon státní správy na tomto úseku.

Pro rakouskou právní úpravu je typické vedení seznamů znalců na úrovni zemských soudů. Každý takový soud si seznam vede pro svůj vlastní obvod, kdy pod jejich gescí probíhá i výběr znalců pomocí komise. Takový systém u nás byl naprosto stejný, akorát na úrovni krajských soudů. S novým ZnalZ z roku 2021 byla státní správa znalců v plné míře přenesena na Ministerstvo spravedlnosti, které do té doby pouze vedlo seznamy znalců.

Na tomto místě lze poznamenat, že podle rakouské právní úpravy nevzniká právní nárok na jmenování znalcem, rozhodnutí leží na komisi při zemských soudech[107]. I to bylo novým ZnalZ změněno, což usuzuji z ustanovení § 11 odst. 3 ZnalZ.

Obdobně jak u německé právní úpravy leží hlavní těžiště právní úpravy v ZPOat, přesněji v § 351–367 ZPOat. Na znalecký posudek je pohlíženo spíše jako na odbornou výpověď, a proto se subsidiárně použije úprava o svědecké výpovědi. Výběr znalců má na starosti soud.

Pro odmítnutí ustanovení znalcem se použijí stejné důvody jako při svědecké výpovědi, konkrétně vztah k blízké osobě, povinnost mlčenlivosti nebo ohledně obchodního tajemství.

Znalec má povinnost vypracovat znalecký posudek řádně a včas. Sankcí za porušení této povinnosti je nejenom pořádkovou pokutou jako v českém civilním řízení, ale navíc musí nahradit náklady spojené s tímto porušení a zároveň odpovídá za další způsobené škody stranám.

Pro zbavení funkce znalce platí stejné důvody, jaké jsou pro vyloučení soudce.

Zákon předpokládá ústní podobu znaleckého posudku, ale v § 357 ZPOat je umožněno, aby byl podán i písemně, není zde tedy žádného rozdílu od české úpravy.

[107] Ševčík. *Dokazování znaleckým posudkem v občanském soudním řízení*, s. 146.

Podle § 358 ZPOat není potřeba, aby znalec, který je ustaven ad hoc, musel skládat slib, pokud to strany povolí.

Všechny potřebné podklady pro vypracování znaleckého posudku mu musí být poskytnuty soudem. Stejně jak u české právní úpravy může znalec požádat soud, aby mu určité osoby umožnily provedení úkonů k doplnění posudku. Pokud nějaká ze stran poskytne informaci až po vyhotovení znaleckého posudku, bude vyhotoven doplňující znalecký posudek, který nicméně nebude součástí výroku o náhradě nákladů podle úspěchu ve sporu, ale hradit ho bude strana, která způsobila to, že vůbec musel být vyhotovován zvlášť.

Z hlediska obsahového zákon požaduje, aby byl posudek podložený a aby obsahoval výčet poznatků, ze kterých znalec vycházel.

Velkou odchylkou od naší právní úpravy je možnost z ustanovení § 364 ZPOat, kdy, pokud soudce má odborné znalosti, které jsou potřeba v projednávané věci a činil by znalecký posudek nadbytečný, může po souhlasu stran od tohoto důkazu upustit.

Z hlediska medicínského lze konstatovat, že jazyk posudku, jelikož je směřován k laikům, by měl být takový, aby bylo bez daného vzdělání možno pochopit daný posudek.[108]

Na znalecký posudek se také vztahuje zásada volného hodnocení důkazů dle § 272 odst. 1 ZPOat, nicméně při znaleckém posudku je soudce ve svém volném hodnocení u medicínských sporů velmi omezen v oblasti hodnocení věcné správnosti.[109]

K závěru lze tedy konstatovat, že úprava znaleckého posudku je velmi podobná té naší. Opět velkým rozdílem je ale absence odborného vyjádření jako předstupně znaleckého posudku a soukromé expertízy vnesené stranou řízení. Rozdílem je, že v české právní úpravě je hodně procesních pravidel včleněno nesystematicky do ZnalZ, jako možnosti odmítnutí vyhotovení znaleckého posudku, pravidla pro ustanovení znalce, či možnost ustanovení znalce ad hoc. Procesní úprava poté není zcela komplexní. To nejspíše vychází z pojetí znalectví, kdy tato činnost není shledávána jako prodloužená ruka soudu pouze pro soudní účely, ale jako činnost, kterou znalci provádějí bez nutného napojení k justici.

[108] Rechberger, W., Simmota D. *Zivilprozessrecht*. Wien: MANZ. 2017, s. 504.

[109] Ibidem, s. 501.

Závěr

Znalecký posudek jako důkazní prostředek v medicínských sporech hraje jednu z nejdůležitějších rolí v civilním procesu. Jeho úprava v účinném znění je spíše skromná a v návaznosti na aplikační praxi v ní vyvstávají problematická témata. Tím nejvíce markantním je úprava hodnocení znaleckého posudku, která není nijak podrobně upravena, a proto problémy řeší spíše judikatura. V kontextu právní úpravy jsem jako problematickou vyhodnotil úpravu soukromé expertízy a také rozdílu mezi skutkovým a právním hodnocením věci. Posledně jmenovaný problém je v medicínských sporech natolik důležitý, jelikož je v zákoně o zdravotních službách použit neurčitý právní pojem *lex artis*, čímž se rozplývá ostrá hranice mezi skutkovou a právní otázkou.

V další kapitole jsem se zaměřil na problémy naší právní úpravy a na možná řešení těchto problémů. Jako stěžejní problémy bych označil existenci soukromé expertízy a vágnost pojmu *lex artis* při jeho možném doplnění doporučenými postupy.

Pojem *lex artis* je úmyslně stanoven velmi vágně, aby byla ctěna individualita pacienta a nezjednodušoval se výkon medicíny na doslovné naplnění zákonné normy. To by v podstatě bylo skoro až nemožné. Jakýmsi pomocným mechanismem by mohly být doporučené postupy. Tam se však ve velké míře naráží na problém závaznosti takových doporučených postupů. O nevhodnosti takového řešení hovoří i fakt, že přímou regulaci na poskytování zdravotní péče dopadá jediný doporučený postup, který je obecně závazný, ten se však týká pouze velmi okrajové situace. Z mého pohledu však částečné použití při přihlédnutí k tomu, že ostatní doporučené postupy nejsou obecně závazné, by mohly být použity jako částečný důkazní prostředek při stanovení právní povinnosti poskytovatele zdravotních služeb v intencích znaleckého posudku.

Z hlediska soukromé expertízy zde existuje v celku jasná linie judikatury, kdy na soukromou expertízu je nahlíženo jako na plnohodnotný znalecký posudek vyžádaný soudem, a to jak v ohledu provedení důkazního prostředku, tak v ohledu jeho hodnocení. Odborná literatura tento přístup kritizuje, odmítá ho jako celek, či ho připouští pouze při provádění znaleckého posudku. V tomto ohledu přichází v úvahu buď úprava zákonodárcem v kontextu judikatury Nejvyššího soudu, vypuštění z právní úpravy nebo takový výklad, že se na soukromou expertízu pohlíží jako na znalecký posudek pouze při provádění důkazu.

Z mého pohledu by byl nejadekvátnější takový výklad, že se na soukromou analýzu má pohlížet jako na znalecký posudek pouze při provádění důkazu. Interpretace soukromé expertízy ve světle judikatury Nejvyššího soudu, tedy že se na soukromou analýzu ve všech ohledech pohlíží jako na znalecký posudek, není vůbec vhodná, zvláště za situace, kdy soukromá expertíza může být vyhotovena před zahájením řízení a je tedy minimálně diskutabilní, jak komplexní může taková soukromá expertíza být. Úplné vypuštění úpravy soukromé expertízy z mého pohledu také není vhodné, protože by soud přišel o možnost vyslechnout znalce. Postavit na roveň znalecký posudek a soukromou expertízu při provádění tak poskytuje zvýhodnění soukromé expertízy z hlediska výslechu znalce. V tomto ohledu je ale velmi těžké navrhované změny výkladu dosáhnout, protože by se musel změnit názor Nejvyššího soudu na interpretaci § 127a OSŘ.

K analýze judikatury jsem vybral především otázku hodnocení znaleckého posudku a rozdílu mezi skutkovou a právní otázkou. U problému soukromé expertízy jsem k analýze judikatury nepřistoupil, jelikož tam ze strany judikatury není problém a judikatura je v podstatě jasná. Kritice ji podrobuje spíše odborná literatura.

U analýzy judikatury ohledně hodnocení znaleckého posudku jsem došel k závěru, že se rozchází judikatura Ústavního soudu a Nejvyššího soudu, a to v základní koncepční otázce, zda se má kontrolovat věcná správnost znaleckého posudku. Judikatura Nejvyššího soudu je v tomto ohledu konstantní a to tak, že se věcná správnost hodnotit nemá. Určitá kritéria, na kterých se pak věcná správnost zakládá, tedy správnost a úplnost podkladů, správná metoda atd., se ale kontrolovat mají. Na druhé straně judikatura Ústavního soudu dospěla k závěru, že se věcná správnost u znaleckých posudků kontrolovat má. Došla k tomu na základě rozhodnutí, která mají původ v trestním procesu, nicméně Ústavní soud tyto závěry rozvíjí a přenáší je i do civilního procesu, tím konkrétněji do medicínských sporů. Tento rozpor mezi judikaturou Ústavního a Nejvyššího soudu poté zmírňuje odkaz recentního nálezu Ústavního soudu, který odkazuje na kritéria hodnocení podle Nejvyššího soudu, jenž ve svém odůvodnění ale obsahuje závěr o nehodnocení správnosti. Z mého pohledu by se měla hodnotit věcná správnost znaleckého posudku.

V otázce rozlišení skutkové a právní stránky věci lze uzavřít, že judikatura definici pojmu *lex artis* vnímá jako právní otázku, jejíž interpretaci provádí zásadně soud. V jednom dechu je však dodáno, že stanovení toho, jak měl škůdce jednat, se blíží otázce skutkové, a tedy ve svém

důsledku být na posouzení znalcem. Základním pravidlem je nicméně to, že soud nemůže nekriticky přejímat názory znalce a vyhýbat se povinnosti nezávislého rozhodování. To však neznamená, že vyjádřením znalce k právní otázce zatíží znalecký posudek procesní vadou, která by znemožňovala jeho použití. Soud musí však závěr podložit po své úvaze.

V neposlední řadě jsem přistoupil ke komparaci s německou a rakouskou právní úpravou. Tyto právní řády obsahují konkrétnější úpravu znaleckého posudku oproti úpravě tuzemské. Největšími rozdíly jsou především absence odborného vyjádření jako předstupně znaleckého zkoumání, o kterém však v kontextu medicínských sporů nelze skoro uvažovat. Dalším rozdílem je neexistence soukromé expertízy jako obdoby znaleckého posudku. Stejně jako u bývalé tuzemské právní úpravy soukromou expertízu řadí jako listinný důkazní prostředek. Tyto závěry byly promítnuty i do návrhu rekodifikace sporného civilního procesu. Souhlasím s tím, že v medicínských sporech odborné vyjádření nemá velkého významu, a proto by mělo být vypuštěno. Na druhé straně vypuštění soukromé expertízy jako celku by nepřineslo kýžený výsledek.

Použité zdroje

Monografie

1. Dobrovolná, E. (eds) *Český civilní řád soudní pro třetí milénium.* Brno: Česká společnost pro civilní právo procesní, 2022.
2. Doležal, A., Doležal, T. *Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory.* Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016.
3. Dörfl, L. *Znalec a znalecký posudek v civilním řízení*. Praha: C. H. Beck, 2020.
4. Holčapek, T. *Dokazování v medicínskoprávních sporech*. Praha: Wolters Kluwer, 2011.
5. Horvát, M. *Řešení medicínskoprávních sporů a lege artis.* Praha: Leges, 2024.
6. Lavický, P. et al. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014.
7. Lavický, P., Dobrovolná, E., Dvořák, B. *Civilní právo procesní. Díl první.* Brno: Česká společnost pro civilní právo procesní, 2023.
8. Macur, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení.* Brno: Masarykova univerzita, 1997.
9. Rechberger W., Simmota D. *Zivilprozessrecht.* Wien: MANZ, 2017.
10. Svejkovský, J. et al. *Zdravotnictví a právo.* Praha: C. H. Beck, 2016
11. Těšínová, J. et al. *Medicínské právo*. Praha: C.H. Beck, 2019.
12. Winterová, A., Macková, A. *Civilní právo procesní*. *Díl první, Řízení nalézací : soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Student (Leges), 2018.

Komentáře

13. David, L. et al. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2009.
14. Drápal, l. et al. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2009.

15. Křístek, L. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech: komentář*. Praha: Leges, 2021.
16. Lavický, P. et al. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2016.
17. Mach, J. et al. *Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. Zákon o specifických zdravotních službách. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2023.
18. Prütting H., Gehrlein M. *ZPO Kommentar.* Köln: Wolters Kluwer Deutschland, 2018.
19. Svoboda, K. et al. *Občanský soudní řád. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2021.
20. Šustek, P. et al. *Zákon o zdravotních službách. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2024.

Články

21. Hamanová, L. Prokazování příčinné souvislosti ve sporech o náhradu škody na zdraví způsobenou postupem lékaře non lege artis. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky.* 2011, č. 1, s. 61-74.
22. Holčapek, T. Občanskoprávní odpovědnost v medicíně a její uplatňování u českých soudů. *Právní rozhledy.* 2016, č. 9. s. 305 a násl.
23. Macur. J. Civilní proces a zásada projednací. *Bulletin advokacie.* 1997, č. 1, s. 13-23.
24. Schulenberg, D. Leitlinien, Richtlinien, Empfehlungen und ärtzlichen Standard. *Rheinisches Ärzteblatt.* 2014, č. 8, s. 18.
25. Smrž, I. Význam „clinical guidlines“ pro určení náležité odborné úrovně poskytování zdravotních služeb. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky.* 2017, č. 1, s. 13-27.
26. Tomoszek, M., Fürst, T., Šínová, R. K hodnocení znaleckých posudků i v kontextu nové právní úpravy. *Právní rozhledy.* 2021, č. 7, s. 236 a násl.
27. Winterová, A. Znalec a znalecký posudek v civilním soudním řízení. *Soudce*. 2017, č. 1, s. 8 a násl.

Elektronické zdroje

28. Beran, V. et al. Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář [online]. *ASPI* [cit. 21. 11. 2023]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/208/1/2
29. Dobrovolná, E. et al. Věcný záměr civilního řádu soudního finální znění 2. verze [online]. *Portál justice* [cit. 20. 9. 2024]. https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+_prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb
30. Grygar, J. (Ne)zrušit § 127a o. s. ř.? [online]. *Bulletin advokacie* [cit. 14. 10. 2024]. http://www.bulletin-advokacie.cz/nezrusit-127a-o.-s.-r
31. Grygar, J. Ustanovení § 127a o. s. ř. a jeho další legislativní směřování [online]. *Bulletin advokacie* [cit. 14. 10. 2024]. http://www.bulletin-advokacie.cz/ustanoveni-127a-o.-s.-r.-a-jeho-dalsi-legislativni-smerovani
32. Švestka, J. et al. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [online]. *ASPI* [cit. 19. 10. 2024]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11398/1/2#pa_2643

Kvalifikační práce

33. Ševčík, P. *Dokazování znaleckým posudkem v občanském soudním řízení.* 2015, disertační práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta.

Použitá judikatura

Nález pléna Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 11/08

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 7. 2001, sp. zn. III. ÚS 77/01

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 12. 2003, sp. zn. I. ÚS 429/03

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. III. ÚS 299/06

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. II. ÚS 2630/07
Nález Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2008, sp. zn. I. ÚS 49/06
Nález Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 2399/08
Nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 2121/07
Nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2010, sp. zn. I.ÚS 2121/07
Nález Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12
Nález Ústavního soudu ze dne 9. 1. 2014, sp. zn. III. 2253/13
Nález Ústavního soudu ze dne 2. 2. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3122/15
Nález Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. I. ÚS 3937/18
Nález Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2022, sp. zn. I. ÚS 1785/21
Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2023, sp. zn. I.ÚS 1010/22
Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2023, sp. zn. I. ÚS 1010/22
Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2016, sp. zn. I. ÚS 1054/13
Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3470/15
Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16. 12. 1974, sp. zn. Plsf 2/74
Zpráva Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 1981, sp. zn. Cpj 161/79
Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 4.2002, sp. zn. 25 Cdo 583/2001
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2009, sp. zn. 30 Cdo 352/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.10.2009, sp. zn. 22 Cdo 1810/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 2458/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2011, sp. zn. 25 Cdo 4223/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3941/2011
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2012, sp. zn. 22 Cdo 2128/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2012, sp. zn. 22 Cdo 170/2011
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2013, sp. zn. 28 Cdo 900/2012
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.01.2014, sp. zn. 26 Cdo 3928/2013
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2014, sp. zn. 32 Cdo 1124/2014
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2019, sp. zn. 25 Cdo 2793/2017
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2021, sp. zn. 25 Cdo 1361/2021
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2009, sp. zn. 30 Cdo 352/2008
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 190/2017
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2019, sp. zn. 7 Tdo 934/2019
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2023, sp. zn. 25 Cdo 3518/2022

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2023, sp. zn. 25 Cdo 2850/2023